

Rx - 1411

ČESKÉ POVESTI.

Vydávajú

August Horislav Škultety a Pavel Dobšinský.

Kniha Prvá.

Povesti prastarých báječných časov.

SVÁZOK I.

V RÓŽNAVE,

Tlačom Ladislava Kek. 1859.

VYZVANIE

k sbierke Slovenských národních pesni.

Li. 134.
Odkedy medzi nami Slovákmi v Uhorsku národní život sa prebudił, odtedy ani jedna znamenitejšia našich osudov sa týkajúca udalosť neprešumela ponad nás, ktoráby nebola našla svojich národních zpevcov. Z časov prysieho národnieho rozvítku až do posledních búrlivých dňov, kde Slovák verne zotrvaval pri Slávnom e. kr. Trúne a spolu i svoju národnosť mužne hájil, máme pekné zápalisté zpevy a piesne národnie — piesne nielen z pera, ale i zo srdca Slovenského pošlé, od verných rodu i Trúnu srde s obľubou pestované a zpievané. Ako sú: Hej Slováci ešte naša Slovenská reč žije. — Nad Tatrou sa nebe kalí — Ponad Tatrou blyská — Slovenčina moja — Hor sa Slovák ďuj otčinu a t. d. a t. d. — Tyto a týmto rovné národnie piesne podosiaľ niesú vjedno sobsierané, len sem tam v Pozorniku, Pokladnici a indeľ na svetlo sa vydávaly; alebo dosiaľ v rukopisoch a odpisoch ležia. A veru tak myslím, žeby to našu literatúru nemálo okrástilo, keby sa tyto národnie piesne — ako ty najkrajšie kvety národného citu a poviedomia — posbieraly, v jeden veniec svily a tak na svetlo vydaly. — S dobrou vecou škoda odkladáť — preto uctivo prosíme a vyzývame pôvodcov, priateľov a majiteľov písaných sbierok, aby nám čím skorej zasiali v erne a úplné od pisy národních pesni, pri každej hned aj mená pôvodcov udali. Keď sa tyto piesne z celého Slovenska sídu prikročíme hned k jejich vydaniu, aby tak tým istejšim a rozšírennejšim majetkom Slovenského obecenstva stať sa mohly. Všetky rukopisy a odpisy nech budú addressované na Pavla Dobšinského ev. farára na Bystrom (Sebespatak); ost. počta Rosny ó.

A. H. Škultety, P. Dobšinský.

EVANJELICKÝ ŠLABIKÁŘ, vypracovaný (v reči a slchu biblickém) z naložení vel. Seniorátu gemerského, vyšel r. 1857. na svetlo v Balážs-Ďarmotech, rýchlosťom Lad. Kek. K dôstání u kuihtiskáre v Ďarmotech, pp. Sam. Ormisa na N. Slané (A. Šajó) a P. Dobšinského. Cena nevázaného výťisku 6 kr. v. stř.

SLOVENSKÉ POVESTI.

Vydávajú

August Horislav Škultety a Pavel Dobšinský.

Kniha Prvá.

Povesti prastarých báječných časov.

Vláčí sa slovák Ján Dobšinský
Mecínke Ľudmille Kollar, viedni 1858.

V RÓZNAVE,

Tlačom Ladislava Kek. 1858.

L.i. 134.

RnT

885.4-36 : 338.2

lit. alor.

Noveti - wiersz
folklor 488/942
1-28124
J. ZEP. murač.

O wieś gminna, ty arko przymierza
 Między dawnemi i młodszemi faty :
 W tobie lud sklada broń swego rycerza ,
 Swych myśli przedzę, i swych uzuć kwiaty.
 Arko ! tyś żadnym niezlamana ciosem ,
 Póki cię własny twój lud nie znieważy ;
 O wieś gminna, ty stoisz na straży ;

Narodowego pamiętek kościoła.

KRAJSKÁ KNIŽNICA - KOSICE

Adam Mickiewicz.

Prír. č.

5377/960

Cena Kčs

78.-

Sign.

K2-1491

Odb. zn.

885.4-36

K

Rev.

Muzeum

Košice

82/931

Ú V O D.

Národy Slovanské vládu napospol velikými a dragocennými pokladmi svojej zvláštnej národnej poesie. Sú to samorodé, rýdze ako zlato výtvory ducha poetičného, v hojnej miere na tyto národy vyliateho, a obrazotvornosti na krásu a veľkosť bohatej, a leu týmto náromom v istom zpôsobe vlastnej. Ony záležajú v hrdinských i milostných, smutných i veselých piesňach, bájach a povestiaciach. Každý kmen a národ v Slovanstve má jich svoje vlastne, staroveké i novšie. Staroveké prechoval a prechováva z vekov na veky, z pokolenia na pokolenie skrze ústno podanie, a ty nové vždy ešte tvorí. Sem vlastne padajú zpevy a piesne prostomárodné, rozličného druhu a zpôsobu; ale medzi ostatními vynikajú jak milostné tak i hrdinské piesne južných Slovanov, Maloruské dumy a dumky, a tiché milostné piesničky (zpievavky) Slovákov.

Ku boku týmto krásnym výtvorom a neoceniteľným pokladom poesie Slovenskej smelo sa postaviť môžu **Slovenské Povesti**.

Slovenské Povesti sú výtvory prostonárodnej Slovenskej poesie, ktorých pôvod a počiatok padá hlboko do časov najprvšieho národného povedomia. A tak ony sú ty najprvšie kvety poesie jeho.

vykvitnuté na jarňom sluku obrazotvornosti národa ešte mladého, a znázorňujú nám tú najprvšiu povedomosť národného ducha. — že tyto kvety hlboko z národného ducha u nás Slovákov vyrástli. — a že národ sám v týchto svojich výtvoroch vždy s veľkou obľubou sa tešieval, ukazuje to: že tyto povesti od tolikých století nevyšly z pamäti, ale až podosiaľ v čerstvosti sa udržaly. Od počiatku jejich neznámeho, až do báječnej minulosti padajúceho vzniku vyprávajú sa ony a podávajú z úst do úst, od pokolenia na pokolenie, s priemenami sice čo do pobočnosti, ale v podstate vždy ty isté, ty same! Tisíc a tisícraz boli tyto národné veselo — čino — a truchlohy v divadiel-ach tichých Slovenských izbičiek, pri lučivovom svetle kozubov a pri hudbe hviždiacich vretien, na dlhých zimných večeroch od k tomu zrodzených samovzdelaných ochotníkov bezplatne predstavované; — a miestané obecenstvo z malých i veľkých záležajúcich, tu dolu i na gallerii nezunúvalo jich s obľubou a pochvalou poslúchať. Každý dom v dedine a každý kút v dome má u nás svojich vykladačov a vykla-
dačky, ktorí svojmu obecenstvu temer na každý zimný večer novú povest predstavovať a vykladať znajú.

Zato ale každé vypravovanie, ktoré v týchto novejších časach pomedzi Slovenskú pospolitosť koluje, nie je hneď opravdová a pôvodná Slovenská povest, prípoviedka, poviecka, rozprávka. Dosť i nehodných toho mena rozprávok medzi ľudom sa porozpráva,

Čo je opravdová a pôvodná povest Slovenská, to sa musí ukázať a dokázať zo zpôsobu a usporiadanosť jej vypravovania, z obrazotvornosti ktorou sa maľujú predmety a z materie ktorá sa vypravuje. To pritom samo v sebe rozumejúc, že povest musí byť i pekná i mrvne bezúhomná.

Z p ó s o b v y p r a v o v a n i a (rozprávania) je prostonárodní Slovenský t. j. vo formách grammatických, výrazoch, figúrach a t. d. - slovom v reči a vo vyjadrení cele tak vyvedený, jako si to Slovenský ľud sám rozpráva *).

U s p o r i a d a n o s t Slovenských povestí je tá, čo pri Dramatoch: Začiatok sa deje hneď od hrdinu povesti, alebo od osôb a vecí bezposredne s hrdinom, hlavními udalosťmi a cieľom povesti spojených. Hrdina povesti jakousi vyššou mocou vyvolený je k svojej úlohe — ako u Dramatu osudom — druhý kdoby sa na tú úlohu dal, nič nevyvedie a zkapie i sám. Beh vecí skrze prekážky a tragične sa vyvíňuje, až k cieľu a zakončeniu povesti. Ale toto zakončenie deli sa už od Dramatov dosavádnych u Rekov a západných Európy národov povstalých, a tvorí zpôsob nového Slovanského Dramatu. Lebo naše povesti len v tom tragične sa končia, že v nich hriešne a vinné osoby zaslúžený trest a smutný koniec berú; ale nevinný hrdina povesti a osoby s ním spojené odmeny a radosti dochádzajú. Zlý princíp vždy hynie, dobrý princíp vždy nad ním vífaži a udrží sa. — Hlavni zjáv tragičnosti našich povestí je kliatba, zakliaťa; ktoré ako trest a neštěstie vždy predáku vinu padá na vinníka, ale spolu s ním i nevinnych často zachvacuje n. pr. s vinnými rodičmi nevinné deti, s kráľom celú krajinu.

O b r a z o t v o r n o s t (phantasia) je cele tá, ktorú pri Slovanskom národu a v Slovanskej poesii nachodíme: A tak, ona obžívuje a zosobňuje všetko stvorenie, celú prírodu: skala, strom, pták, had, lev, liška a t. d. životné i neživotné tvory znajú jej hovorif a ako osoby vystupovať a konáť.

---

*) Môže sice pravá Slovenská povest aj ináč ako takto, aj v cudzej reči vypravovaná byť; ale, rozumie sa, nebude to viac originál.

Všetko čo tátó obrazotvornosť vytvoruje a s čím sa stretáme v povediach, to sa vyznačuje lebo neobvyčajnou krásou, lebo velikosťou a ohromnosťou. Nič malicherného, nič nízkeho a podlého vytýkať sa jej nemôže; ač vypravovanie tu i tam pri najväžnejších a pri tragičných vecach do žartu zabehuje. A z tohto ohľadu obrazotvornosť mnohých povedi kolo ssálno u nazvať môžeme, pre kolossálnosť jej predmetov. Zvlášte vyššie nadprirodzené moci do tohto kolossálneho oblieku zaviňuje. Zvláštni ale zjav tejto obrazotvornosti je, pretvorenanie sa osôb na veci a zvery; a týchto zase na osoby (metamorphosis); tak ako to máme v bájach Réckych a Rimanských. Len že v našich povediach vec pretvorená podržuje i potom vlastnosti osoby a zase nazpet na osobu premeniť sa môže; čo v bájach Réckych a Rimanských nemáme *). V našich povediach nieto príkladu tvorov poučloveka a pouzvera lebo veci predstavujúcich, ako boli sphinges, centauri, syreny a t. p. — Trest a zlé predstavuje nám tátó obrazotvornosť ako kliatbu, zakliaťaťa; ktoré padá hned' na jednotlivcov, hned' s nimi spolu na mestá, zámky, kraje i s jich obyvateľmi; a ktoré vždy záleží v nejakom neobvyčajnom neprirodzenom neštěstí, alebo v obrátení sa osôb na zvery tebo neživé veci.

Materiá a predmety našich pôvestí vzaté sú z dávnych pohanských bájov (mythologie) našich predkov z jejich domáceho i občanského života. Stretnáme sa tedy v povediach s báječnými postavami Slnca, Mesiaca, Vetry, Drakov a Strig, Veštcov a Hadačov: poznáme pofah ľudí k týmto vyšším (ná-

---

*) Vídz: Ovidii Metamorphoseos Libri XV. — Kremä dva príklady v týchto máme že osoba pretvorená nazpet na osobu sa mení: v knihe I. Jo deera Inachova z jalovičky nazpet na pannu, a Ulysses svojich společníkov u Circe zo zvierat nazpet na ľudí mení.

boženským) bytnostiam a jejich vplyv na príbehy a vývin dejov ľudských: odkryjú sa nášim očiam i jich tajomné svety a zámky. Ďalej nás budú zabávať kráľovia, králečovia a kňahne i jich milostné a bohatierske deje. Pomery rodičov a detí, bratov a sestier, manželov a manželiek, králov a poddaných, chudobných i bohatých — to všetko z dobrej i zlej stránky, s cnotami i chybami sa tu ukazuje. Pri všetkom ale báječnosť so skutočnosťou pomiešaná je. — A tak náš národ tu sám seba maľuje, svoje dávne pochopy o Božstve i svete predstavuje, svoje vlastné chyby aj cnosti, verejný i domáci život, práva, zvyky, a t. d. opisuje. On si je sám sebe rozprávkou.

Takto sme my pojali a pochopili Slovenské Povesti. A len čo pred takýmto súdom i čo do formy i čo do materii obstalo a obстоjí, to uznávame a vydávame za Slov. povest. Ináčej čoby ako povest od niekoho asnad sa vydalo, to bude alebo len fragment, alebo táranina a nepovest, ty opravdové babské pletky.

Ale hľa! takéto vo vyvedení uplné a dokonalé, v obsahu zaujímavé a dôležite, z obojeho ohľadu krásne a mravné povesti, rozpráva a prechováva si náš Slovenský ľud už od stoletia a stoletia. Ale veru od tých mnohých století aj tak sa jím vodilo, ako tým zakliaťym zámkom a pokladom v nich; o ktorých nik nezna iba ten ktorý je s nimi zakliaty, aby jich strážil, ažby prišiel ten čo jich odkliať a na svetlo výviesť má.

Sláva tohto prvšieho odokrytia a vynajdenia pokladov Slov. Povestí v lone nášho ľudu, náleží nepodvratne zvečnelému Samuelovi Reiszovi, ev. sl. b. kazateľovi vo V. Revúci, vyslúžilému Seniorovi Bratrava Gemerského a napokon Administratorovi Superintendentie Potiskej († d. 22. Dec. 1852.) *) Tento

---

*) Už sice i slávny Kollár v I. Diele Zpiev. Str. 12. a 13. podotkýna dve Povesti; ale to je len maličkost oproti ďalším prácам. Aj ve-

všestrane vzdelený muž a najme milovník starožitných pamiatok, oddal sa vo svojom vysokom veku do sbierania a spisovania Slov. Povestí*). Po boku tejto väznej, vekom sice už načatej ale v duchu vždy jarej postavy, vystupujú mladistvé tváre šuhajov, ktorí okolo tohto muža ako okolo otca a priateľa sa shromažďovali, a ktorých jebo náruč vždy otvorená čakala, a ktorí na jeho ponuknutie so zápalom pracovali. Sú to jeho traja synovia Gustav, Ludevit a Adolf, Karol Hrenčík, a Samuel Ormis v Revúci; August H. Škulatty, Jonathan Čipka, Štefan Daxner a Janko Francisci na Rimave. Tak povstaly r. 1840 a 1841 tri knihy v Revúci, tri sväzky na Tissovec; pritom dva sväzky rozličných pôvodcov — všetko Slovenskými povestiami naplnené. — Podobnou horlivosfou vyniká Mládež Slovenská na evanjelických školách, ktorá do svojich Zábavníkov okrem prostomárodních piesní, po-rekadiel, hádok, zvykov a obyčajov, najme povesti spisovala. Tak máme dva Zábavníky z Prešporka od r. 1842 a 1843; tri Zábavníky Levočské od r. 1844—1846; zo Štiavnic Kežmarku a Prešova po jednom od r. 1843 a 1844; daňko povestí v zábavníkoch mládeže Levočskej v Holubici a Považí od r. 1846—7 a 1847—8. Na rozličných stranach Slovenska napísali rozlični sväzok jeden, a vo Važci v Liptove tiež nám neznámi pisatelia sväzok jeden; a konečne spíšal P. Dobšínský r. 1848 a 1849 tiež

lebni Muisi riadn Franciskánskeho v Skalici už pred rokmi vydávali rozprávky, ktorých predmety z našich povestí vzaté boli. Lež toto zase bez národného povedomia a práve len ako rozprávky vydávali, v ktorých naše povesti popremieňané alebo i zpotvorené sa nachodia.

*) Písal on hned aj úvahy a výsvetlivky k nim, ktoré si ale na budúnosť ponechávame. I vyše s tým čo sme o povestach rekl, my sme úvahy písat nechceli ponechávajúc i to jak sebe, tak aj druhým povolaným na ďalej; len niečo pre lepsie porozumenie a doryumenie podotknúť sme mienili.

jednu osobitú sbierku Povestí v Sirku v Gem. stolici. V týchto všetkých sbierkach nachodí sa, dľa nášho dosavádneho srovnávania asi 77 samostatných povestí a to pôvodnú prastarého a báječného; 7 povestí pôvodu kresťanského či Legend; 21 žartovných a veselých rozprávok, a 14 neúplných otázučích kusov — pravda niektorá povest aj desať raz od rozličných napísaná stojí.

Z tejto hotovizne usporiadal a vydal Janko Rimavský I. sváz. obsahujúci 10 Slov. Povestí ešte r. 1845. v Levoči *) Ďalšie vydávanie pretrhly nastalé po krajinе nepokoje. Po navrátenom pokoji oddal sa do porovnávania a usporadovania celej Sbierky p. Ludovít Reuss vo V. Revúci: s veľkou trivelivostou a obozretnosťou vytiahol obsah všetkých znamenitejších povestí a posrovnával jedou s druhou. Aj bol pripravil do tlače svázok druhý; ale že sa nenašiel nakladateľ obdržala povesti doň určené p. Božena Němcová z Prahy, a koncom r. 1857-ho spolu aj s tými zo sväzku Rimavského na svetlo jich vydala. Z jednej strany sme tu vďační tomu, že ctená Spisovateľkiňa tyto skryté poklady Tatier pred oči najbližšieho bratského kmene vystavila; ale z druhej strany všetko sa nám tak vidí, žeby nás to ani pred svojimi ani pred zrakom celého Slovanstva nectilo, keby sme my naše povesti z vlastnieho domu, v opravdovom Slovenskom kroji, vypravil či nechceli či nevedeli.

Z tejto jedinej príčiny, hľadiac na čest národníu, pripravili sme Slovenské povesti z nadrečených Sbierok do tisku, a podávame Vám, Drahí Rodáci,

*) Za týmto prvým sväzkom my len preto nevydávame druhý ale samostatne vystupujeme s prvým: že povesti Rimavského len v 500 výtiskoch súc vytláčené nedost rozšírené mohly byť po Slovensku. Ale ak by tak bola žiadost velact: obecenstva znova sa vydat môžu ako pokračovanie k tomuto nášmu vydaniu.

tuto jeden veniec z nich. Tej sme nádeji že ho vďačne prímete, ako dar nie od nás — ale ako pamiatky z dávnokej minulosti — od tých, ktorí pred tisíc rokmi po brehach Hrona, Váhu, Nitri a Rimavy chodili a krásne kvety tohto venca vypestovali. Nie čo je naše, ale čo je Vaše, to si vezmite, Slováci! to prímete do každého domu, tomu náruč otvorte a k srdci ho priviňte tak ako svoj vlastní drahý národní poklad.

August Horislav Škultety,
Pavel Dobšinský.

— 33 —

ZAKLIATA HORA.

Podali: z Gemera Sam. Ormis; Gust. Reuss; z Novohradu Eduard Skultety; Aur. Kellner, a Dan. Bodický z Liptova; Štefanovič zo Zvolena. Vipravuje A. H. Skultety.

V nevelkom domčeku žila si jedna chudobná vdova so dvoma synmi, a tí boli akoby jeden druhým z oka vypadol; vlastná matka jich ledva vedela rozoznať. Bratia títo vo všetkom pekne sa rovnali, a matka by ich nebola dala za šíry svet. Tak prechádzal rok za rokom a bolo všetkym dobre.

Ale ako šuhaji doriastli a videli, že druhí do sveta odchádzajú: začalo aj jich von z domu fahat a poviedali matke, že sa chčú do sveta podívať. Tejto nebolo po vóli: „Ach — povedá — či vám je nedobre doma, že sa chcete do sveta púšťať? kdo vie, čo by sa vám tam mohlo prihodiť, len vy radšej sedzte doma a samú ma nenehajte!“ Ale všetko prehováranie neosozilo nič; čo si raz do hlavy vzali, to si nedali vyraziť. Neborská matka plakala den i noc a všetky kúty vyoblievala sľzami.

„Ach, mamo ľubá, tešili ju synovia, už len takto
nenariekajte a nebojte sa tak za nás — ved' azda
neideme prví do sveta, a o tri roky nás máte tu; čo
vám do tedy bude treba, — po predku vám opatríme.
Tu hned' začali snášať žita, múky, strovy, omasti,
dreva, aby všetkeho na tri roky bolo dosť. Ako to

matka videla, odlahlo jej trochu na srdeci a ona jím tiež jedno druhé chystala na cestu. — Všetko bolo už pohotove, len ešte kus dobrej pečienky chybelo. „Deti moje, mohli by ste — povedá — vybehnúť dač zastrelíť, — bez mäsa by som vás nerada pustila. — Chodia blúda po tej hore, od rána do poludnia; od poludnia do večera: ani len na dáky šlak neprišli. Zobrali sa že sa vráfa domov. Tu zo dvoch strán vybehnú dvaja vľci, a začnú sa medzi sebou ruvať. Bratia aj mali aj nemali vóľu do nich streliť: „akby sme — povedá — oboch dobre nezlahodili, — moholby sa napaprený vŕk do nás oddať; ale sprobujme jim hodit po kúsku slaminy s chlebom. Ako jim to zahodili, vľci sa prestali ruvať, a ako psi šli ticho za bratmi, až jich pekne krásne ku samému domu sprevodili. Vlkov zatvorili do maštale a oni vošli do izby.

„No, čože ste zastrelili?“ opýta sa matka. „Nič sme — povedá — nezastrelili, — ale sme dovieli dvoch vľkov a do maštale sme jich zatvorili.“

„Jaj beda mnúe, zkrikla matka, — už je tam po mojej krave! podte, bežte ju obrániť.“ — Bežali všetci do maštale; tu kravička stála pekne na svojom mieste, a vľci čušali v kúte; na piskoch mali veľké zámky. Nemohli sa nad tým dosť prenáčudovať.

Na druhé ráno poznovu sa vybrali na tú polovačku, ale zas nezastrelili nič, — len nazad idúci zazreli, ako sa dvaja medvedi medzi sebou trhajú. Hodili jim po kúsku slaminy s chlebom, — medvedi sa prestali trhať a šli za bratmi ku samému domu, keď jich do maštale zatvorili. — Matka, keď počula o medveďoch, zase sa veľmi prelakla; ale ako šli opáčiť, bolo všetko pri pokoji: aj medvedi mali na piskoch zámky.

Na tretí den pohotove nezabilili nič, len dvoch levov, čo sa medzi sebou driapali, upokojili a dovieli domov.

„Ako vidím — povie matka — z vašej pečienky je nič!“ a tak čo inšieho bolo, pokládli si do kapselky, — od matky sa pekne odobrali a tie zvery vzali so sebou.

Tri dni tri noci stúpali bratia spolu, až prišli na križne cesty; a tam stála jedna lípa.

„Brat môj — povie starší — na medzi sme, — tu sa musíme rozlúčiť. Ty chod' tamto cestou a ja sa obrátim touto. Ale vieš ty čo? Keď sa či jeden či druhý z nás bude ztadiaľto vraciať, aby vedel, ako sa druhému vodi vyrežme si tu do tejto lípy meno a pozapichujme nože *) Kdo sa skorej vráti, nech vytiahne nôž z bratovho meno, a keď vynde krev, môže vedieť, že mu je brat živý, ale ak poteče voda, istotne je mŕtvý.“

Mladší brat na to pristál, hneď si povyrezávali meno a pozapichovali nože. Potom sa podeliili so zvermi, podali si ruky a šol každý svojou stranou.

* * *

Za veľa chodil starší brat sem a tam hustými horami, krásnymi poliami, kym sa dostal do jednoho mesta, a to bolo celkom čiernym súknom obtiahnuto.

Vnišol do hostinec a opýtal sa hostinského: „čo tu dobrého slýchať?“ „Hia veru nič dobrého, ale zlého hej, — povie na to hostinský. Tu v meste máme len jednu studňu, z ktorej všetci pijeme; ale nám tá voda draho padne, lebo v jednej diere za mestom býva drak s dvanástima hlavami, ktorému každý den jednu

*) Podľa druhých: pozatinajme valaškami, do tejto lípy. Kdo sa skorej vráti a uvidí, že zo zátinu bratovho ide krev a t. s.

paničku musejú dať zožrať, lebo akby mu nedali, nikoľ by na tú studňu nepustil a museli by sme od smädu pohynúť. Už z dom na dom podávali meštania svoje dievčatá a teraz je rad na kráľovej dcére. Za to rozkázal kráľ mesto čiernym súknom obtiahnuť, — ale aj to dal ohlásť, že kdo by sa taký našol, ktoríby toho draka zabil, že mu tú svoju dcéru s pol kráľovstvom dá za ženu a po kráľovej smrti, že dostane celú krajinu — Ako to náš šuhaj počul, hneď dostal chuf na hrdé zaťaženie a poviedal, že on chce toho draka zabiť, ak len bude močef.

Hostinský bežal naraz ku kráľovi, že u neho je taký a taký hosť so troma zvermi, ktorí sa dáva na to, zabiť toho hada; že je sice len prosto oblečený, ale pritom všetkom, že musí byť mocný, keď také divé zvery vedel skrotiť.

Kráľ sa tej novine veľmi zradoval; poslal mu hneď pekné šaty a odkázal, aby nemeškal prísť k nemu. Náš šuhaj sa poobliekal a šol do paláca aj so svojimi zvermi. Tam mu všetci boli vdvační a kráľ mu prisľubil, že ak toho draka zmární, istotne jeho dcéru dostane. — On ale pýtal, aby jeho zverom dali na každého po dva barany a jemu aby prichystali ostrú šabľu.

Ešte len svitlo počalo, kráľová dcéra vysadla do koča. Koč sa pohnul a za kočom kráčal šuhaj so svojimi zvermi, s ostrou šabľou v ruke. — Keď už boli nedaleko diery, kázal kocišovi zastať. Kráľová dcéra zišla z koča a sadla na koňa. — „Tak — poviedá — len sa mocne držte, — a teraz prešívhnite popred dieru, aby sme draka vyklamali von; koč osťane tu.“

Kráľová dcera preletela popred dieru ako guľa, drak to zaňuchal a vytrčil hlavu, — ale miesto peknej paničky zablyškala sa mu v očoch ostrá šabľa. Suhaj nelenivý: odfrkla drakovi hlava. Drak sa na

tom nahneval a vytrčil tri druhé hlavy, z ktorých strašne plameň šibal *). Tu priskočili zveri a začali potvoru zo všetkých strán škľbať; pri tom milý Šuhaj sekal rúbal z celej sily a už čtyry hlavy boly dolu. — Ale čože? drak vytrčil naraz zase osem hláv a šibal strašným plameňom. Ukonaný ledva že už držal šablu; aj vlk s medveďom už nedovladovali a len tak z boku obskakovali. Tu sa milý lev rozbehne, vyskočí drakovi na chrbet a mocnými pazúrami všetkých osem hláv aj s grgom od hnušného tela odtrhol. Drak sa skydnul a tie hlavy sa ešte aj po zemi za hodnú chvílu metaly. Šuhaj vytiahol nôž, povyrezával jazyky drakove, odložil do kapsy a bežal k oslobodzenej královej dcére. Táto od veľkej radosti nemohla sa mu dosť naďakovať, objímala ho a láskala. Potom vzala svoj prsten, na dvoje ho rozlomila a jednu polovicu jemu dala. — On ukonaný položil si hlavu na jej lono a zadriemal. Aj zveri si polihali, v zaspali.

Ako to oplan kočiš videl, že tak všetci spia, — uchytíl šabľu a milému Šuhajovi odfal hlavu: princesku ale sedemrahy zaprisahal, že ho nesmie prezradíť. Hlavy z draka pobral na znak, akoby on bol potvora zabil, a potom letel s princezňom ku kráľovi.

Ked' sa zveri prebudili, — tu vidia zabitého pána. Od veľkého žialu zrevali a žavíjali strašne. — Na to hned' lev rozkáže vlkovi: „bež chytro touto cestou, tam stretneš hada, ktorý v pisku zelinu nesie, aby vzkriesil svojho brata, ktorého vozy pridlávily, — pytaj od neho polovičku z tej zeliny, a akby ti po dobrotky nechcel dať, vezmi mu na silu; vlk sa naraz

* Dajedni dokladajú: že idúci od križných ciest chcel zastrelíť dva holubky, ale tie sa prosili aby jim dal pokoj, že mu budú na dobrej pomoci. Teraz tieto holubky prileteli a odháňali krýdlama od jeho lie plameň.

zachytil cestou, ale tam stretol surmanske vozy; ako ho ľudia zapreli, pochytali drúky a on v strachu zachytil sa nazad.

„No ty si sprosták — povie lev, bež ty medveď a dones tú zelinku.“

Medveď sa rozbehol, a trafil tiež na tie vozy; ale keď surmani videli medveđa pokryli sa do vozov, ako myši do diery pred mačkou. Medveď prišol ku hadu a prosil od neho polovicu zelinky; ale neprajuš odmáhal a chcel medveđovi jed do tela pustiť. Tento sa namrzel, — milého hada dlabou pritisol a na silu mu polovicu zelinky odňal. Ako blyskavica doletel k levovi a tento hneď potrel tou zelinkou hrdlo pánovovo a hlavu priložil, ale nedobre; lebo mu tvár bola ku chrbotu obrátená. — Ako lev zbadal, že pán zle chodí a len sa tak potkýna: voľky nevoľky prevalil pána na zem, — hlavu pánovu odtrhol, zelinkou potrel a teraz ju už dobre postavil, ktorá sa hneď priastla. Šuhaj prišol k sebe, skočil na nohy a vzdýchol si: „chuf! — povedá — ako sa mi dobre spalo.“ — Akoby sa nič nebolo stalo, zachytil svoje zvery a šol kde ho oči viedli.

O mesiac sa dostal zase do toho mesta, a teraz ho videl červeným súknom obtiahnuté obsadol na tom istom hostinci kde predtým a zpýtal sa: „čo tam majú za novinu?“ Dobrú novinu, — povie nato hostinský, — už sa za nase dcéry nemáme čoho báť, lebo kočiš kráľov zabil draka; práve teraz mu je sdávka a zajtrá pójde s kráľovou dcérou na sobás.“ Ako to náš šuhaj počul, zamyslel sa; veľmi mrzelo ho, že ho ten kočiš z takého štestia odtisol. Ale len zrazu vyskočí a povie hostinskému: „Stavme sa, že ja z tej svadby budem jef!“ Hostinský to nechcel veriť, — nuž sa stávili. — Šuhaj si vypýtal jeden košík, — napsal lístok, do ktorého tú polovicu z prstena zavinul, list položil

do košíka, — košík dal do piska medveďovi a poslal ho do paláca.

Príde medveď do dvora; tu hneď všetci psi a kopovi začnú do neho brechať, ale on si len stúpal ticho ďalej; — len keď večmi do neho dodievali, zložil košík a rozohnal havkáčov, vrátil sa pre košík a vošol do tej samej izby, kde pri stole sedeli páni a hodovali. Medveď kráčal prosto ku královej dcére a podal jej košík z piska. Ako kočiš medveďa zazrel, hneď tri hlavnice z popod neho vypadly.

Princeska prečítala lístok; stála od stola, nakládla čo najlepšie kusy do košíka, položila aj plný pohár s vínom, do ktorého obe polovice z prstena pustila a to všetko medveď odniesol pekne pánovi.

Hostinský prehral stávku a šuhajovi dobre padlo, čo mu králová dcéra poslala. Keď sa do chuti naje-dol, vzal pohár a vypil ho na jeden dúšok. Tu vidí na zpodku prsten! lebo sa tie dve polovice boly pekne srástly. To bol šuhajovi znak, že mu dnes šestie dobre praje; — hneď sa aj so zvermi pobral do paláca, — a rovno stúpal do tej izby, kde hodovali. Ako ho králová dcéra zazrela, naradovaná skočila mu v ústrety a pred všetkymi ho objala. Kráľ a hostia sa divali, že čo sa to robí? a oplan kočis triasol sa ako osika: všetky hlavnice z popod neho vyfrkly. Tu princeska musela vyrozprávať všetko a šuhaj na dosvedčenie toho ukázal jazyky z draka. — So zlostníkom kočišom urobili krátko právo; dali ho tým zverom na márne kusy roztrhať. Kráľ bol veľmi vytešený a od-dal dcéru svoju jej opravdovému osloboditelovi. Náš šuhaj sa stál kráľovským zafom, dostál pol kráľovstva a bolo mu dobre, že si ani sám lepšie nežiadal.

V jedno rano, ako ho mládenec obliekal, — vyprel von oblokom, — a tu na jednej strane videl krásne zelené hory, na druhom boku ale bola hora smutná ožlknutá, ako v jeseň. To sa mu veľmi divno videlo, lebo v tedy práve stála najkrajšia jar. „Čo je to — povedá, že všetky hory na okolo sú tak pekne rozvité, a len tá jedna je taká ožlknutá?“ „Pane, povie na to mládenec, to je zakliaata hora, — tam už vela ľudí pohynúlo, lebo kdo sa raz do nej dostane, ten sa z tadiaľ viacej nevráti.“ — On len počúva a nič na to nepovie; ale ho tá hora mrzela,

Dobre lebo nebabs; povie on raz svojej žene, že ide na poľovačku, — zachytil zvery a šol.

Sotva že bol za zahradou: kde sa vezme tu sa vezme, vyskočí proti nemu jedna liška. Pustil sa za ňou aj so zvermi, ale ju niako nemohli dohoníť a na strelenie sa nesblížila. — Tak to šlo za hodnú chvíľu: liška hned trochu postála, hned zas vopred utekala, a to len aby jich vždy ďalej a ďalej vábila. — Kráľovmu zafovi bolo už do nestrpenia, — namrzel sa a zakliaal, čo pred tým nikda ešte nebol-uobil. A liška len to čakala, lebo nad nevinným nebola by mala moci. Tu mu zrazu zkape z očí a on sa videl v hustej hore: okolo neho tma, ako o polnoci. Počalo mu byť úzko a rádby sa bol na slobodné dostať. Ale sa on veru len vždy hlbšie a hlbšie zamotával, lebo ho tá hora mánila.

Pod jedným dubom zastál a že bol lačný, nakládol si ohňa a začal si slaninku piecf. Tu počuje nad sebou volať: „zima mi, zima mi!“ On sa obzrie a vidi na strome jednu skrčenú starú babu sedief. „Keď ti zima, pod sa zohriať“ — ten tu dolu povie, a na to ostálo ticho. Zase sa len po chvili ohlásí: „Zima mi, zima mi!“ „Povedám ti, keď ti zima, pod sa zohriať.“ — Bolo zase ticho. — Potretí raz sa ohlásí: „zima mi, zima mi!“ a tento jej namrzený za-

volá : „pod' sa zohriať, lebo mľč !“ „Ved' by som sa išla, ale sa tých tvojich zverov bojím ; na ti tento prútik, pošibaj jich, potom zídem.“ — On pošibal zvery a *Striga* zišla dolu, odbehla na stranu a čosi kam si doniesla na drevei zopchautú žabu a počala ju obraciať nad ohňom. Ako tak tú žabu obracia, len ti ho počne prekárať : „ty pečieš slaninu, ja pečiem žabu ; mne bude slanina a tebe žaba a pri tom hned na slaninu masť zo žaby kvapkala, hned mu ju pres ústa prefahovala. — Keď mu to tak dakoľko razy opakovala, — on sa nahnevá a zahucká svoje zvieratá do nej ; ale tie sa nepohýnali z miesta, lebo od toho pruta z k ā m e n e l y ; obráti sa k nim, ale v tom ho striga prútikom pošibala a on naraz tiež tam z k ā m e n e l. — Potom ho zchytila a zavliekla do jednej jamy, kde už mnoho ľudí bola odmárnila.

V kráľovskom paláci ak čakajú tak čakajú mladého kráľa ; ale prešol den, prešol i druhý a on sa len nevracal. — Boli všetci smutní a nemysleli inak, len že musel do zakliatej hory poblúdiť a tam zahynúl.

* * *

Mladší brat sa vracał domou a prišol na krízne cesty. „Akože sa — povedá — mojmu bratovi vodí ?“ Vytiahne zapichnutý nôž, a tu sa cedi jednym krajom krev, druhým krajom voda. — „No — myslí si — toto je nedobre : ten je aj živý aj mrívý ; musím ho ja ísť vyhľadať,“ — a hned sa pustil tou cestou, ktorú si brat jeho bol vyvolil.

Ide ide aj so svojimi zvermi, ide hustými horami, krásnymi poliami, až sa dostal do toho paláca, kde sa jeho brat bol priženil.

Kráľová dcéra stála práve na dvore a keď ho zazrela, naradovaná bežala mu v ústrety : „ach — povedá — kde že si mi tak dlho, ako fažko za tebou

čakám!“ Poznávala ho za svojho muža, lebo ako vieme, boli rovní, ako jeden. — On sa vyhovoril ako vedel, — lebo sa hneď spomítal, že je u bratovej ženy.

Keď už bola noc a išli si políhať, — mladší brat medzi seba a bratovú ženu zabodnúl do posteľe meč. Táto nevedela, čo si má myslieť, že jej muž pod tým časom od nej tak odstydňul a pres celú noc plakala.

Rano pozde stával, lebo bol veľmi dokonaný. Keď ho mládenec obliekal, zazrel i on tú smutnú ožlknutú horu a opýtal sa: „čo je to, že všetky hory na okolo sú tak pekné rozvité, a len tá jedna je taká ožlknutá?“

Mládenec vyvalil oči „veď som vám — povedá — o tom už raz rozprával: či nepamäťate?“

„Nepamäťam, žeby si mi o tom bol rozprával,“ — povie na to mladší brat. A mládenec mu rozopäviedal, že je to taká a taká zakliaťa hora, a kdo sa raz do nej dostane, ten ztadiaľ nevynde viacej“ — Nebolo mu treba viacej počuť, hneď si pomyslel, že jeho brat tam dakde musel zle pochodiť.

Vybral sa i on na poľovačku a všetkym činom sa mu s tou liškou tak vodilo, ako jeho bratovi, — lenže tento mladší brat nezakliaľal. — Prišol k tomu dubu, nakladol ohňa a začal si slavinku pražiť. Zvieratá stály na boku a lízaly svojich zkámenetých bratov.

„Zima mi! ohlási sa stará Striga z duba. „Keď ti zima, pod sa zohriať,“ žavolá ten z dola. — „Veď by som sa išla, ale sa tých tvojich zverov bojím; na ti tento prútik, pošibaj jich, potom zidem.“

Šuhaj sa obráti a tu pri svojich zveroch zazrie aj tie zkámeneté. Hneď mu svitlo v hlave! „Počkaj — myslí si, veď ja teba zriadim.“ — Nepošibal zvery svoje, ale zem.

Striga zišla dolu, — doniesla na drevci zapich-

nutú žabu a začala ju obracat. „Ty pečieš slaniou, ja pečiem žabu, — mne bude slamina a tebe žaba!“ prekárala šuhaja, — a hned mu na slaminu mast zo žaby kvapkala, hned mu ju pres ústa prefahovala. Šuhaja to namrzelo, — dal jej zauchó; tu Striga doneho: len zahrdúsif a zahrdúsif; ale on zavolal na zvery a tie sa oddali do nej. — Tu Striga v strachu začala sa prosiť, aby ju nedal roztrhaf.

„Vzkries — povedá — tieto zvery, potom fa pu-stím!“ Ona vyzula svoje čižmy a dala mu jich obút; aby sa vyškriabal na strom, že tam najde zlatý prútik, tým aby pošibal zvery. On urobil všetko tak, — pošibal zlatým prútikom zvery a naraz ožili.

„Ulapte ju i vy — zavolá zase — a driapajte do živého, kým nepovie, kde mi brata podela.“ Striga nemohla vydržať boľasť, dala mu jednu mast — aby tam a tam šol do tej jamy a tou mastou bratovi hrdlo potrel, naraz ožil a prišli obe ku zverom.

Ale len počujte, čo sa vám tu teraz stalo! Zvery bez všetkeho huckania samé sa oddali do Strige; čepec jej odfrkol do ohňa a prašfal strašne: roztrhali ju na fransorce. Keď bolo po Strige, — na skutku sa do okola rozvidnilo a celá hora sa utešene vyzelenala.

A teraz len ešte bolo, čo bolo! — Tie prvé zveri, ktoré boli zkämeneli, — naraz sa na ozbrojených rytýrov obrátili, a tie zvery, čo neboli zkämeneli, na drobné kúsky rozsekali a na jednu hrbku pokládli. Sotvaže jich tak pokládli: už stávali z toho posekaného mäsa traja tým podobní rytíri; tu sa všetci po bratsky poboskali a viny svoje si odpustili.

Na všetko toto s divom hľadeli naši bratia a temer vlastným očom neverili. — Tu sa ohlásí jeden z tých šiestich: „Nedivte sa, dobrodincovia naši, — ale počujte, čo vám máme poviedať! — My sme šiesti bratia z královského rodu; ale rodičia nás nehali nepodelených, — tak sme sa vždy medzi sebou vadili:

kdo z nás má byť kráľom? Za to nás jedna z rodiny našej zakliala: že bohdaj sme sa ako vči, medvedi a levi medzi sebou bili, — dokial nás len dvaja nevinní bratia neupokoja a my si jeden druhému dobre neurobíme. — A takto už viete všetko, čo sa stalo, ako sa stalo, a ako sa malo v muselo stať. My ale vám darujeme všetko naše bohatstvo a pod vašou opatrnosťou chceme život náš dokončiť.“

Vrátili sa všetci do kráľovského paláca. — Tam bol rozoznaný muž od nemuža, brat od brata, a držali ešte storazy veľšu slávnosť, ako bola skorej.

O malý čas doviedli dobrí synovia aj svoju matku. Starší brat ostál tu kráľom a mladší sa odobral s tými šiestimi do jich krajiny, kde mu z vďačnosti prepustili kráľovskú korunu, a pomerení žili medzi sebou pokojne a šfastne.

čudobných rôzob zlobočan až vomilostí. Žalostná
bol súčasťou ľudia, ktorí sú očarí, aleboť sú v tomto svetku
v mŕtvej živote, ktorí sú v tomto živom mŕtviach. No, v tom
čase je voda súčasťou života, aleboť my v živosti sú voda v
mŕtvej živote, aleboť v živosti sú voda v živosti, aleboť v živosti
sú voda v živosti, aleboť v živosti sú voda v živosti, aleboť v živosti

LOKTIBRADA.

Podali: Jozef Čipka Hradovský z Malého Hontu; Ondrej Návoj a Pa-
vel Dobšinský z Gemera; vypravuje tento poslední.

Jeden chudobný človek mal od svojej prvej ženy
jednu dcéru. Nezadlho, ako mu tá prvá žena umrela,
vzaľ si druhú ženu, a tá tiež mala od svojho prvého
muža dcéru rovesnicu tamtej. To dievča, čo od tej
prvej ženy mal, bolo veľmi statočné a poriadno; ale
toto druhé nedobre sa zprávalo, a nikda nič robí
nechcelo. A predca tá macocha vždy len tú svoju
dievku vychvalovala, že aká to robotnica, aká to sta-
točná dievka; a tú svoju pastorkinu bila a nahaňala,
a ustavične ju hrešila, že aký to darobník, aký le-
ňoch.

Chodievaly tieto dve dievčatá spolu na priadky.
Tá macochina dievka naveky na priadkach len smiech
a spon robila a nikda vráteno neuapriadla; táto druhá
zase vždy ticho sedela, priadla, a domou aj po dve
aj po try plné vrátená donášala. Ale macocha i pri
tých priadkach len svoju vychvalovala, a ukazovala
si mužovi tie vrátená čo tá jeho dievka napriadla:
Pozri, povedá, tvoja dievka nič nevie, a moja akú
peknú priadzu má. — A tak aj pred druhými ľuďmi
svoju chválila a tamtú ohovárala a hanobila.

Raz išli tieto dve dievčatá večer z priadok do
domu. Len tu ako už mali pri dome pres lesu pre-

kráčať, prebehne tá macochina dcéra túto a skoro prekročí pres lesu. Ako už bola za lesou povie ku nej : Ach sestrička moja drahá, dajže daj, zadržím ti tie tvoje vrátená, kým prejdeš pres lesu; aby si dáko nezpadla a na ne sa neprekľala. — Táto nič zlého nemyslela, a podala jich. Sotva boly vrátená v ruke, hybaj tá popredku k materi aj k otcovi, a začala sa chváliť, že koľko ona napriadla a jej sestra že nič.

Eště len teraz nastal krik a zvada pre neborkú sirotu! „Vidiš, povedá macocha k mužovi, tá tvoja chýrečná dcéra, je len taká daromuica. Dobrou sa stavia a neurobí ani čerta. Ja ti takého huiliaka viacej v dome trpieť nebudem. Urob si s ňou čo chceš; zajtra ráno ti ju vypravíš z domu.“

* * *

Ráno eště za tmy naviazala macocha do starých handrov a mieškov miesto múky popola, miesto kaší piesku, miesto slaniny kusy z dasák, miesto chleba skála a povedala si mužovi: Tu som ti jej nahotovila strovy, slaniny a chleba na cestu, pakuj mi s ňou z očí, a daj ju dakde do služby kde môžeš, nach ju viacej nevidím.

Otec vzal sekeru na plece pobral sa aj s dcérou preč, a zaviedol ju do hory. Tu nazotinal stromov a vystavil jej jeden domček. A nedelako na buka pripravil jedno kladivce, aby klopalo keď naň vietor zaveje. Potom jej poviedal: No ostaňže ty dievka moja len tu, a ja ti eště idem dreva na rúbať, čo si pri ňom jesť uvariš. Veď ma ty počuješ kde budem rúbať. — A on ju tam nahal, a sám odišiel domou.

To kladivce (bakinku) na tom buku vietor ne-prestal pohybovať, nuž ono naveky klopalo: klop! klop! A milá dievka sa vždy nazdávala že to otec to drevo rúbe, a čakala kým s narúbaným sa vráti. Len

tu veru raz už večer prichodí, a milý otec sa ešte nevracia. Vynde von obzried či ho dakde nevidí, tu počuje kladivce na strome klop! klop! — Vtedy sa neborka zpamätala a poznala že ju to otec oklamal. Bola už aj lačná, nuž išla dnu ten svoj batožok roviazať, že si aspon kus chleba zaje. A tu miesto chleba skaly, miesto múky popol a miesto kaše piesok.

Rozžalostila sa, neborká, a začala veľmi plakat. V tom ako tak plače pride jeden starý zarastený žobrák ku nej do chyži.

„Pán Boh daj štestia, dievka moja!“ — rekne kunej staričký žobrák.

„Pán Boh si daj i vám, starý otec! — odpovie dievča. Vitajteže pri nás, vitajte!“

„Dakujem pekne, dievka moja! či by si ma trocha nezmyla, aj večeru čiby si mi nedala?“

„Ach veru by som vás vdačne aj zmyla aj nachovala; ale vidíte, ja tu ani vody nemám, ani do čoho nabraf, keby aj bola. A moja macocha mi miesto múky popola, miesto kaše piesku do batožku naviazala.“

„No nič to, dievka moja; len ty choď von na dvor, najdeš tom studničku.“

Oua i le na dvor; tu tam studnička a pri nej vedierce. Načrela vody a niesla dnu. Príde dnu; tu tam po stenách tanieriky, aj misky nakvačanie a na polici hrnce. A starý žobráčik už bol za ten čas ohňa rozdúchal. Ani dobre svojim vlastním očom neverila. Ale chytro len postavila tej vody aby oletnela. Rozviazala ešte ten svoj batožek či eště dač v ňom ne-najde, a tu: miesto popola múka, miesto piesku kaša, miesto dosák puolty slaniny a miesto skála chlieb. Hned postavila večeru. — Potom staričkého pekne pou-mývala, obriadila, nachovala a do tej svojej komórky na tie svoje handričky uložila. Sama si īahla do izbičky na lavičku a usnula.

O pounoci klope voľač na dvere a volá:

Na piad' chlap, na piad' chlap, na lokeť brada;
Otvor mi, otvor mi dievčička mladá,

Ona skočí a otvorí; tu vidí jednu Lokaťbradu pred sebou. Lokaťbrada prišla dnu a veľa dukátov a zlata jej doniesla. „Toto ti, povieda, za to, že si ma tak dobre vyslúžila. Bo ten starý žobrák to som ja. A teraz chod', lahni si sama v komórke do posteľ.“ — A v tom Lokaťbrada zmizla. — Ona šla do komórky a tu miesto starých handár pekná posteľ odpravená a jedna truhla, plná šatami! — Nikdy sa jej ešte tak sladko nespalo, ako tejto noci.

Na tretí den ju šiel otec z domu opäť. Myslel si že lebo od hladu zkapať, alebo že ju tam divé zvery roztrhali, a tak že aspon kosti z nej posbiera. Tu príde ku dievke, a tá v peknej chyži sedela a priadla.

„No, akože sa ty tu máš, dievka moja?“ — „Dobre, otec muoj; veru ste ma do lepšej služby nemohli zaviesť;“ hned' sa mu pochválila a začala rozkladať ako sa jej vodilo. Potom mu dala za obrus dukátov so sebou.

Milý otec ide s dukátkmi domou. Ešte len z ďaleka išiel, už ho doma sučka zazrela a začala štekať: pred ním ide cen, cen; za ním ide cen, cen! — Nie tak, sučka moja, ozve sa mamočka; ale pred ním ide hrk, hrk; za ním ide hrk, hrk. Ale sučka neprestala: pred ním ide cen, cen; za ním ide cen, cen! — Tu príde gazda do chyže a povie: „Ženo, daj košiar.“ — A ona: „ešte by ja na tvojej dievkino kosti dala košiar?!“ — Iba keď začne dukáty z obrusa sypať; vtedy žena chytala košiar a sbierala čo sa bolo rozsypalo.

„No aleže už teraz aj moju dievku odvedz slúžif, keď si tvoja tak dobre vyslúžila — hovorila ma-
cocha. A hned začala tú svoju dievku vyprávať. Dala
jej peknú novú posteľ so sebou, aj šiat od výmyslu
sveta, aj strovy aj omasti koľko len stačila uniesť.
A s tým šiel i s touto milý tatko do hory; vystavil
jej domček aj komorku, a nehal ju tam.“

Sedí ona sedí v tej chyži a rozmyšla čo si bude
variť. Večer príde dnu starý žobrák: „pán Boh daj
štešťia, dievka moja. Čiby si ma nezmyla?“ — A ona
vezme metlu: „Ešte som len teraz prišla, a už fa-
čert doniesol!“ A vybila ho von. — „No veď je nič,
dievka moja!“ poviedal žobráčik a tašiel. Ona si na-
varila, najedla sa a ľahla si do posteľe a spala len
tak odfukovala.

O pounci príde Loktibrada a volá:

Na piad' chlap, na piad' chlap; na lokeť brada.
Otvor mi, otvor mi dievčička mladá.

Ona sa zlakla a skryla sa za pec do kúta. Tu
Loktibrada dvere vylámal a stál si na prosried chyži
a zase tak kričal. Potom ju chytíl a z kože ju vy-
triasol. Máso z kostí poobhrýzal, a kožu zavesil na
dvere. Potom vzal hlavu a gamby z úst odrezal; že
sa len tak zuby vyškieraly. Vybil jednu šibu na oblo-
ku a tam zastrčil tú hlavu.

Na tretí den ide Otec z domu po dcéru; a žena
mu nový novučičký obrus dala so sebou. Prichodí ku
domčoku a tu vidí hlavu a zuby z obloka strčaf. „Ej,
povedá, musí jej dobre byť; ešte len zdaleka idem
už sa mi usmieva.“ — A tu príde dnu; tam iba kosti
na jednej hrbke a koža na dverach zavesená a hlava
v obloku zastrčená. Nepoviedal nič; len sobral čo na-
šiel do obrusa, a podľ! domou.

Prichodí ku domu, tu ho zazrie sučka a začne:
Pred ním ide hrk, hrk; za ním ide hrk,

hrk. — Nie tak, sučka moja, ozve sa mater; ale pred ním ide cen, cen; za ním ide cen, cen. — Ale milá sučka neprestala: pred ním ide hrk, hrk; za ním ide hrk, hrk. — Žena vzala metlu a od- bila ju.

Otec prišiel dnu do chyže, a ona skoro domiesla koš, že sa jej budú sýpať dukáty. Tu sa vysypú samé obhrizené kosti.

P A N N A

z rosy počatá a z deväť matiek zplodená.

— Podal a vypravuje Jonathan Čipka Hradovský. —

Bolo to v deväťdesiatej krajine, pri skleňanom mori a pri drevnej skale, žil tam jeden bohatý pán. Mal vsetkeho dosť, čo mu len srdce zažiadalo; ale nemal žiadneho potomka. Deväť rokov sa modlil každé každičké ráno keď slnce vychodilo na kolenach a prosil Boha, aby mu požehnal potomka. Napokon predca narodil sa mu syn! v tvári mal dve ruže, v očoch dve hviezdy; ale na jazyku ustavičný pláč, ustavičné nariekanie. Neborák otec čakal celý dlhý rok a diefa plakaf neprestávalo: žiadno čičikanie, žiadnen spev, žiadnu kolimbanie ho neupokojilo, žiadne lieky najmúdrejších báb a lekárov nespomáhaly. Čakali i druhý i tretí rok, ale diefa neutichovalo, a porady ani pomoci nebolo nikde.

Raz mu predca napadlo, aby koľko mesiacov do roka toľko poslov na všetky štyry strany sveta rozoslal, dáko spomoženie hľadať. I vybralo sa teda dvanásť poslov na dobrých koňoch v každú stranu sveta po traja, a on jim prikázal: aby sa nenavrátili do tedy, kým sa len dakde nevyzvedejú, čoby mohlo úsmech vyvábiť na ústa jeho dieftata. Poslovia sa rozbehli na všetky štyry strany sveta, a

milý utrápený otec čakal doma, či dač dobrého nazpet donesú.

Nečakal dlho. Na deviaty den vracali sa dvanásť poslovia, každi traja z druhej strany sveta. A keď prví traja predstúpili pred pána, začali takto vyprávať: Bežali sme, povedá, v našu stranu, vypytovali sme sa od každého koho sme postretli, čoby mohlo na ústa vášho diefa úsmiech vyvábiť, ale dlho nadarmo. Raz sme prišli ku jednej rieke a kone sme popchli, že ju prebrodíme. Tu nám zavolá z druhej strany jeden starec — temáno holé a brada dlhá šedivá: Stojte, povedá, a neopovažujte sa pres túto rieku; viem ja dobre za čím vy idete a čo hľadáte.

— No keď ty to vieš, takže nám odpovedz — rekli sme mu my. A on nám: Hm, deti moje! neprivábi na ústa vášho pánovmu diefati úsmiech ani zpev, ani kolimbanie, ani noc, ani deň; ale keďby váš pán potirazí tieto slová k nemu preriekol: Nepláč syn môj, dám ti ženu z rosy počatú a z deväť matiek z plodenú — tak to diefa prestane plakať. — To, vraj, poviedal starec a zkapal; my sme sa vrátili a túto novinu sme vám doniesli. — Prví traja odišli od pána, predstúpili druhí, tretí i štvrtí traja — a tú samú vec, tie samé slová rozprávali pánu. Na štyroch stranách sveta tá samá rieka, ten samý starec, tie samé slová! — Toto všetko nášho utrápeného otca i podivením i úsmieskou napĺňovalo. Už teda len šiel nad kolísku synovu a hovoril tie slová: Nepláč syn môj! dám ti ženu z rosy počatú, z deväť matiek z plodenú. A hľa! na prvom raze diefa utichuje, na druhom už pekne čuší, a na tretom raze usmeje sa mu, akoby na strieborných strunách zahral, a ručičkami tlapká. Potešil sa otec, dobre od radosti dakde sa ta nepodel!

Dobre lebo nebárs. Roky sa miňaly i pominuly; malý plačko rástol až i zrástol na krásneho mládenca: v tvári dve ruže, v očoch dve hviezdy, na jazyku strieborné struny. Ale kým syn rástol, otec sa ostrial; až aj videl, že už dlho na tom svete žiť nebude. Nebol by už dbal aj na druhý svet sa odobrat, ale syn bol ešte nezaopatrený. Nič si teda tak nežiadal, ako čím skorej ho oženíť. „Starý som, syn môj starý prerečie raz k nemu, dnes zajtra zatlačíš mi oči; ale nerád by som ešte zomrief, kým fa neožením. Štyr a dväcať raz fa už popreskacovaly mrazy, ty si to čo máš byť; krásnych dievok na okolo dosť, vyber si ktorú ti srdce zažiada.“ — „„Tak otec, tak; povedal syn, čakal som už raz na tieto vaše reči. Či znáte, čo ste mi ešte na kolíske slúbili? ženu z rosy počatú a z deväť matiek z plodenú, Tú mi dajte a ju sa hned ožením; ale druhá nikdaj mojom ženou nebude.““

Zármutil sa otec nad takýmito rečmi, lebo len to na svete nečakal; ale si myslel, že jeho syn už dávno na to zabúdol. Dosť on jemu i tú, i tú narádzal, dosť sa ho naprosil a nahovoril sa mu, že takej nikde nieto — syn len ostal pri svojom. Napokon ešte aj to poviedal: že nespočinie, kým si sám takú ženu nevyhľadá; a strojil sa do sveta. Keď už ani tak, ani tak, nič nemohlo byť, prepustil ho otec a požehnal na cestu.

Mladý pán si vzal ešte dvoch druhých kamarátov so sebou, posadali na kone, a tak šli všetci traja dva dni dva noci jednostajne. Na tretí deň prišli do jednych hór a v tých horách už samý večer zablúdili do jednej hlbokej tesnej doliny. Samé zápolie sa vypínaly z jednej i druhej strany doliny, tak že ani na pravo ani na ľavo von z nej nemohli. „Poručeno Bohu, poviedal mladý pán; už kde prídem, tam prídem touto dolinou, len poďme; dakde si azdaj

dáky nočiah vyhľadáme.“ — Tak len šli, až pozde na noc prišli ku jednomu drevenému domčoku. V tom domčoku bývala jedna stará Vedomkiňa. Vnídú dnu, pokloní sa jedon z nich : „Bože daj štestia, stará matka.“ — Ale tu nič! Len na postriedku izby vatra, z ktorej svetlý plameň vyblkuje; okolo ohňa deväť vriacich hrunkov fršľoce a v nich sa varí deväť človečích hláv. Do hrncov hľadi stará hrbatá žena : oči jako peste, zuby ako koly, ruky ako hrable a v nich nádoba s všeliakými zelinami. — „Božedaj štestia, stará matka!“ — ozval sa druhý ; ale i teraz ako prv, nik neďakuje. — „Božedaj štestia, stará matka!“ — ozval sa tretí sám nás mládenec. Stará vedomkyňa obrátila uškvarenú tvár proti nim a chraplavým hlasom odpovedala : „Bože daj i vám, Bože daj! Kdože ste vydeti moje? No ale kdo ste koľvek, netreba mi vás hľadať : odtiaľto už ďalej nepójdete, tu vás poškrém!“ — Naši pocestní sa prelakli, ale nás mládenec len smelo odpoviedal : „Ej nieže tak, stará matko, nie; radšej sa smilujte a povedzte nám, kde by sme našli panuu z rosy počatú a z deväť matiek z plodenú?“ — „„Nuž tak, nuž tak, povedá striga; a komu že to tá panua, komu?““ — Tu jej nás šuhaj porozprával všetko, ako sa mu vodilo od málička. — „„He, he, he, syn môj! he, he, he, za-chriepela Striga; divno to divno, ale práve že je divno a že si sa mi zdôveril, darujem ti život. Ja sice o tej paničke nič neviem; ale na ti tento prútik, ten fa zavedie na Havranov vrch, kde moja mladšia sestra býva. Pekne sa jej pokloníš, ako si sa mne poklonil : „Bože daj štestia, stará matka! donášam vám pozdravenie od vašej sestry z Tesnej doliny; — bude fa potom rada mať, a nič ti neurobí. Tá ti povie, čo vie. Dnes už len u mňa prenacujete, ráno pójdete ďalej.“

Len čo sa ráno dník zabelel už naši povestní

pustili sa na cestu. Šli zase dva dni dve noce, prosto za prútikom káde jich ten viedol. Na tretí den zdáleka sa jim ukázal vysoký skalnatý vrch, a okolo neho čierne koleso akoby oblaky. Čím bližšie dochodili, tým čiernejšie to bolo, akoby na vidom oči čierne mraky boli rástly. Už sa veru aj nazdali že sú to oblaky a búrky sa obával počali, len tu večerom ako dochodia k vrchu rozletia sa na všetky strany tie oblaky, iba ako bodky sa po nebi začerneli a strašné krkanie sa ztrhlo. To boli havrany čo sa pres den sháňaly okolo starej Vedomkini a na noc preč uleteli. Teraz už zvedeli i naši pocestní kde sú, a prosto sa ponáhľali na Havranov vrch.

Tu stál drevený domčok Vedomkin. Vnišli dnu. Mladý pán sa poklonil: „Bože daj štestia, stará matko! prinášame vám pozdravenie od vašej sestry z Tensej Doliny.“ — „Vitajte deti moje, vitajte! A čože mi nového od nej poviete? Či už uvarila tých deväť hláv? A či pripravila z nich tej masti, čo keď ňou dakdo sa potrie, potom ho nikdo viac nevidí? — No ale len si posadajte! A ty prútik vitaj tiež; vyskoč hore na policu a teš sa tam s tvojim bratom!“ A v okamžení sa vymrštil prútik na policu jako mu pani kázala. — Čierna učadená bola strigina izba, na postried izby frffotala smola, a zo smoly deväť rúk a deväť nôh trčalo. „He he he rúčky, he he he nóžky, varte že sa varte!“ — ryhotala sa Striga a tancovala okolo kotla.

„Ale povedzte, deti moje, čo vás ku mne prihalo?“ obrátila sa zrazu k hostom. Tu jej mládenec všetko vyrozprával kde on ide, čo on hľadá. — „Neviem syn môj, a čoby ma priam dvanásť havranov posvete roznosilo neviem o tej paničke; ale sa mi vidí, že ju raz zpomínala moja mladšia sestra. Zajtra pojdeste k nej na Jastrabovu skalu, môj prútik vás povedie, poviete jej tak ako ste mne poviedali:

Božedaj štestia, stará matka! donášame vám pozdravenie od vašej sestry z Havranovho vrchu — a bude vás rada mať, a povie vám, čo máte ďalej počiať.“

Naši pocestní si potom poliehali, a keď si trocha pospaľi, ešte pred svitom zobudila jich stará a vypravila na cestu. Šli zase dva dni, dve noce za prútokom a na tretí den zdáleka sa jim ukázala Jastrabová skala. Hneď ju poznali po krdeloch jastrabov, ktoré ju obletovali. Večerom dotiahli až ta. Zosadli z koní a vnišli do dreváneho domčeka. — „Božedaj štestia, stará matka! poklonil sa mládenec, donášame vám pozdravenie od vašej sestry z Havranovho vrchu.“ — „Vitajte deti moje, vitajte, rečie stará vedomkiňa; či moja sestra už uvarila deväť rúk a deväť nôh? No veď uvidíme či preukáže z nich tej masti, čo keď ſou človek sa pomastí, tam bude kde si zažiada. — A ty prútik, vyskoč k tvojmu bratovi na policu!“ — Nízka obšarpaná jej izba po ſtene a po izbe vidno ſplahy krve, na posried izbe deväť ohňov a pri nich deväť krovou naplnených hrnícov ſŕfioce, a v nich deväť človečie srdcá sa varia. — „He he he srdiečka, varte ſa, varte; SMEJE ſa Striga a zuby vyškeruje a dlhým ozechom napráva oheň, varte ſa, varte! Navarím z vás masti, ktorou keď ſa dá a k do pomaže, každý kdo ho vidí doň ho ſa za lúbi. Ej veď ja preukážem to čo žiadna ešte nepreukázala, len či ſa ſideme do rákoša (snem, shromaždenia) na tom Tokajskom vrchu *). Nuž a vás, deti moje, čože ſem prihnalo?“ — Tu dôverne kročil náš mládenec pred niu a porozprával jej všeikto.

„Hi hi hi, syn môj! usmiala ſa proti nemu Ve-

*) Tokajský vrch pri Tise, na ktorom ſa rodí to najlepšie víno v Uhorsku, platí napospol v rozprávkach o Strigach, ako miesto jich rákošu (snemu), kde v tú noc pred Luciou schádzat ſa malý.

domkiňa a lica mu pohládkala, pekný si pekný, aby ma jastraby po skale roznosili! krajší od toho s ktorým sa má sosobášif o dva týždne tá po ktorú ideš.

— Tvoji dvaja sluhovia zostanú u mňa, a ty sa na ráno vyberieš na cestu do Ružového zámku, tam býva panna z rosy počatá a z deväť matiek z plodená. Na ti túto flintičku, prvé ptáča ktoré vidiš zastrel, srdiečko mu vymni, rozrež a potri sa jeho krvou a zpraviš sa takým pťáčom ako to bolo. Potom, syn môj, poletíš za mojim prútikom ponad hory doly až no oblok tej paničky, ona fa pustí do izby, a ti sa zpraviš na krásneho mládenca ako si teraz. Čo budeš mať ďalej robiť, poradiš sa s ňou.“

Zavčas rána letel náš mládenec ako ptáčik ponad hory doly za prútikom až ku Ružovému zámku. Tu ho prútik zanahal a on obletoval všetky obloky pri ktorom by tá panna sedela, až doletel k najvyššiemu, tam i s jednou starou pestuňkou sedela panička v nebových šatoch, vlasy mala zlaté, lica jako sneh, ústa jako ružový puk; ale z očí jej naveky sľzy ako rosa kvapkaly. Jako to ptáča videla, hneď sa jej vysnilo jedno oko. „Ach, povieda, jaké krásno ptáča nám na oblok priletelo, veru tu ešte takého nebolo viďať; pestuňko pust' ho dnu!“ — Pestuňka otvorila oblok a krásno ptáča zletelo na izbu a hneď sa premenilo na krásneho mládenca: v tvári dve ruže, v očoch dve hvezdy, na jazyku strieborné struny.

„Nuž kdeže si sa ty tu vzal, človeče? ozkrikly obe odrazu, ved' sem žiadna živá duša nechodi!“

„Už som ja tu!“ povie mládenec a vyrozprával

jím všetko, ako sa jemu od detinstva vodilo a jakou cestou sa sem dostal.

„Ach ja som ja tá nešťastná, odpovedala panička. Ale teraz neviem ako ma dostaneš, neviem či si pozde neprišiel. Už keď si mne ty všetko vyrozprával, rozpoznam ti i ja kde som sa tu vzala. Viďš mám ja jednoho zakliateho otca, ktorý i teraz kdesi po svete blúdi a spočinku nemá. Tento môj otec dakedy sa bol zaprisahal, že on žiadno dieťa nechce mať. A predca sa raz oženil a preto svoju prvú ženu keď mala porodiť preklial, aby to dieťa z nej na svet nemohlo. A tak potom urobil i s druhou i s trefou svoju ženou, až do deviatej. Ale tá deviata keď zomierala, tak ho prekliala, aby nezomrel pokial mu deväť zabitých manželok neporodí dcéru, a po smrti aby nemal pokoja, pokial tá jeho dcéra sa nevydá. Sto rokov sa pominulo od toho času: môj otec sa ostarel a pokoja nikde nemal a smrť neprichádzala. Ichodil on oplakávať svoje hriechy každý od Boha den k deviatym hrobom svojich manželok, na ktorých ustavične deväť stolistových rúž kvitlo. Jedonraz keď tak plakal, prišiel naňho sen, a snívalo sa mu že prišla k nemu deviata manželka a hovorila: Mužu, mužu! oplakal si svoje hriechy, ja ti odpúštam: deväť rúž z týchto hrobov dnes večer obtrhaj, do jednoho piera sviaž a na postrední hrob polož; na tom hrobe holokolenáčky kľač celú noc a modli sa Bohu — i zprchne z neba rosa na ružové piero, a miesto neho najdeš do rána dcéru. — Otec urobil, ako mu jeho manželka kázala; a tak sa i stalo: ja som tá dcéra z rosy počatá a z deväť matiek zplodená.

Ale tlačí môjho otca ešte druhá kliadba; on blúdi po svete a némá pokoja, pokým ja sa nevydám. To neboli nikdo druhý len on, ktorý tvojho otcovým poslom dal radu, aby ti mňa za manželku slúbil. Ale

teraz neviem, ako ma dostaneš. Lebo ja som o tom nič nevedela komu som slúbená, a preto nedávno keď prišiel ku mne jeden Drák s deviatymi hlavami i tomu som sa slúbila, len aby som si otca osloboďť mohla. O dva týždne si má prísť pre mňa. Len to ma ešte teší, že ako do nikoho dosial, tak ani doňho som sa ešte zaľúbiť nemohla. Ale mi spomíнал, že v ten čas musím sa už doňho zaľúbiť. Iste on to vie o tej masti, čo vedomkiňa na Jastrabovej skale hotuje, a keď ju on skôr ako ty dostane a ku mne príde, tak musím jeho byť.“

„Neboj sa nič, keď je len to; poviedal mládenec. Mňa Vedomkiňa rada má, a dá mi tej masti skôr ako jemu.“

„Jaj to by ešte bolo, akoby bolo; rečie panička, ale akože ty tú cestu obchodiš, veď odtiaľto len na Jastrabovú skalu treba dva týždne, nieto ešte ta aj sem prísť.“

„I tomu spomóžeme!“ — poviedal mládenec a premenil sa na ptáča a letel zase nazpet na Jastrabovú skalu.

Trinásť dní a trinásť nocí sa pominulo. Panička v Ružovom zámku ešte vzdy na to jedno oko slzila, lebo tu bol den štrnásť v ktorom sa mala do Dráka zaľúbiť a s ním zosobásiť, a o mládencovi ešte ani chýru ani slýchу. Už dolietal Drak na ohnívom voze ku zámku, panička sa triasla od strachu ako osyka. Tu zaklope ptáča na oblok, ona mu otvorí a pred ňou si stane pekný mládenec v tvári dve ruže, v očoch dve hviezdy a na jazyku strieborné struny. Hned' sa jej i to druhé oko vyjasnilo a doňho sa zaľúbila a on do nej, — Vtom vpálil Drak do dverí, a ako ho zazrel že je už tam, len od jedu zareval a hned' sa rozlial na smolu.

Tak sa pobrali preč z Ružového zámku a nehalí ho tam pustý. Jako dolu idú tu pri deviatych

hroboch stojí starec: temeno holé a brada dlhá šedivá.
„Tajdete, povedá, a o mňa sa ani neozrete.“ — Obzrú sa a tu otvorí sa hrob desiaty, starec klesne do neho a zem za ním zasype sa.

Potom už išli a prišli domou k mládencovmu otcovi. Tento sa jím nemohol dosť natešiť, svolal hostí a držal velikú svadbu svojmu synovi s paničkou z rosy počatou a z deväť matiek zplodzenou.

MATEJ

velký král a Uliana velká královna.

— Podal a vypravuje: Štefan Marko Daxner. —

Jeden sedliak mal dvoch synov a tí chodili po školách *). Kým vládal len trovil na nich; ale čo mnoho to mnoho, — napokon mu ostal mešec prázdnny. V jedne sviatky, ako zvykli žiaci, prišli aj oni domou: najesť sa dobrých halušiek a čo treba na ďalej sa zaopatrif. Žiakom cez sviatky bolo veselo, ale na neborákovi otcovi bolo poznáť, že je smutný. — Na druhý deň mali sa už zase do škôl vrátiť. — Starý sedel za lipovým stolom, držal podprenú hlavu.

„Ale otec“ — povie k nemu ten mladší syn, už som sa vás kolkorazy mal opýtať, čo vám chybí, že ste cez celé sviatky jednostaj taký smutný? — „Syn môj drahý“ — vzdychol si otec — „akože nemám byť smutný? Vy mi povedáte, že vám nechybí už len rok, aby ste tie školy vychodili; a ja vám nemôžem dať viacej nič: do grajciara ste ma vytrovili. Myslel som si i tak i tak, že ešte čo to soženiem; ale darmo, ja nevidím sposob. Tu niet inšej rady: vy musíte doma ostáť a ulapíť pluh, kosu a cepy.“

* Počiatok tejto povesti je patrne v novejších a podľa novejších časov premenený. Škoda že ten pravý starodávny počiatok nemáme. Vyd.

Nevidelo sa to milým kompanom, aby oni mali oráť, kosiť, mlátiť; popozerali jeden na druhého a vyšli von na dvor. — Povie tu mladší staršiemu: „Braček! ja pójdem na vojnu, tam je ľahší živót.“ „Dobre“ — povie na to starší — ja pójdem s tebou.“ — Otcovi neriekli slova, šli a stali za vojakov.

Pri vojsku jim obom štestie slúžilo. — Z prvých pravda zamiešali len medzi sprostých; ale že boli obratní a do písma sa dobre rozumeli: o krátkej čas dostali sa vyššie; o rok o dva zase vyššie, až sa stali najvetší pri celom vojsku, — a ako takí, mohli už smelo von a dou u kráľa chodiť. To jim ešte nebolo dosť. Začali pred kráľom vykrúcať: z akej oni kniežacej rodiny pochádzajú a ako jich predkovia, tak a tak nešfastlive prešli. — Kráľ to všetko uveril a lutoval jich veľmi, a od tých čias rozkázal jim dávať plat, aký kniežatom prislúcha. — V takej sláve zabudli oni na svoje kompanstvo, — zabudli aj na chudobného otca.

Ale raz predca prebudilo sa srdce v mladšom bratovi. „Hej, brat môj! — povie ku staršiemu — „my sme teraz bohatí páni; ale kdo zná, ako je nás otec, ktorého sme my na nivoč priviedli. — Od trimásťich rokov nič nevieme o ňom, a on nechyruje o nás; svedčiloby sa ho aspon raz navštívňať.“ — Starší prisvedčil mladšiemu, — dali po štyri paripy zapriaháť do hrdých kočov a leteli ta, kde dakedy ako šúhajci riastli.

Pod tým časom, kým synovia k tak veľkému panstvu prišli, — neboráčik otec trel psotu a biedu. V rok na to, ako kompani zmizli, prisporil sa jeden synček v dome a dali mu meno Matej. — Ale o nedlho pochovali matku, a samotný otec nedovládal

opatriť hospodu. Najskorej sa musel popredať statoček, zatým zemičky a lúčky a na pokou domček. A čo ešte bolo najhoršie, — neboráčik otec na obe oči zatemnel. Čože si mal biedny človek počiať? pustil sa po dobrých ľuďoch a malý Matej viedol si slepého otca za paličkou.

Bohatí synovia uenašli otca doma. — Naraz vypravili na všetky strany poslov za ním. Na veľa ho predca našli a dovedli k jeho synom. — Títo sa zhrozili nad otcovou biedou a dali ho hneď statočne ošatíť. Chceli mu aj pekný dom kúpiť, — ale on si len svoj starý domček nazad žiadal. — To sa mu po vóli stalo, a nehali mu aj hodne peňazí aby sa na svoje staré dni nemusel po pýtani túlať. — „No a teraz, buďte zdravý otec a dobre sa majte,“ — odberali sa synovia. „Chodte zdraví s Bohom“ — povie na to starý — „a za lásku vám ďakujem.“ Ale počuježe ešte: keď vás tak pán Bóh požehnal, že ste teraz takí velki páni, — mohli by ste vášho najmladšieho brata sebou vziať a dať ho po školách vyučiť.“ — „Dobre — povedá — dobre, aj to sa vám môže k vóli stať,“ — a vzali Mateja sebou.

Leteli na hrdých paripáčach nazad, leteli ako jasné strely. A Matejkovi sa to páčilo, viesť sa tak po panský. — Ale pánom sa začalo nepáčiť, že si sedliackeho chlapca na hrdlo vzali. — Keď už blízko kráľovského mesta boli, prehovoril mladší brat k staršiemu, ale v druhej reči, aby Matej nerozvmel: „Ej počuješ, s týmto našim novým bratom to nebude dobre, — tento nás môže prezradiť, že sme aj my zo sedliackeho rodu, a potom križik po našej sláve!“ — „Zabime ho“ — povie starší — Bóh zná čo je za jeden, ja neverím, žeby to bol náš brat, veď je to celkom druhý parsún ako náš; preč s ním, zabime ho.“ — „Zabiť ho len nezabijeme“ — prerezie na to mladší, — ale vieš čo? vyložíme ho do tohoto kráľovského zve-

rinca, nech sa tam robi s ním čo chce.“ — Urobili tak a nazdali sa, že ho tam naraz divé zveri roztrhajú. Ale chlpatý medveď priskočil hneď k nemu a zamumlal nad ním; pribehli aj druhé zveri a zrevali pri ňom, — ale ani v najmenšom mu neubližili.

Kráľ, u ktorého bratia boli, mal jednu dcéru, Ulianu princesku, čo bola málo mladšia od Mateja. Tejto sa snívalc, že prišol pred jej posteľ jeden starý, staručíčký človečik a napomenul ju: „Uliana princezna! chod' do zverinca, tam na teba čaká veľké štestie.“ — Ona hned' hore stála, zobudila svoje komorné, aby ju odprevodili do zverinca, že sa jej tak a tak suívalo. — Ij! že čožebý to tam, že je sen len sen, žeby si z toho nič nerobila, — odhovorily komorné princezňu, — a tátó sa poznovu uložila. — Ale len čo zdriemla, — prišol k nej zas ten človečik: „Uliana princezna, chod' do zverinca, tam na teba veľké štestie čaká.“ — Skočila zpostele, zobudila komorné, aby ju odprevodili do zverinca; ale ako predtým, tak ju aj teraz prekabátily komorné, že čoby to, že je to len sen. Zas si len ľahla, ale zas prišol ten človečik: „Uliana princezna, — nie je to sen, čo teraz počujes; ale chod' do zverinca, tam na teba veľké štestie čaká.“ Schytila sa ona tretíraz, zobudila komorné, že ak chceú, aby ju odprevodily, a keď nie, aby ostaly doma; — nepočúvala na jich vykrúcanie, ale sama sa pobrala, — a komorné volky nevolky musely ísť za ňou.

Prijdu do zverinca. — tu najdú milého Mateja, ako si odpočíva na medvedovi. Princezna ho pojala za ruku a voviedla ho do kráľovského paláca.

Nikdy ešte nebolo Matejovi tak dobre, ako teraz v kráľovskom paláci, kde sa s krásnou Uliankou zai-

hrával. — Dosť skoro dozvedel sa i kráľ o najdenom chlapcovi a dal ho zavolať pred seba. Matej mu rozprával, čo vedel, o svojom otcovi, o tých dvoch pánoch, čo sa mu za bratov vydávali, — a to všetko páčilo sa kráľovi, že ho nehal pri svojej dcére, lebo Uliana princezňa nechcela sa s druhým zabávať, len s Matejom. Princezňa pod pár rokmi hodne bola podriastla, a Matej už miesto drevaného so železným mečom šibrinkoval — Ale jeho bratia ešte žili a striehli na priležitosť, akoby ho mohli zkántrif; lebo odkedy Matej tam býval, ostýchali sa prichádzajú do kráľovského zámku.

Raz, ako obyčajne, strojila huchárka na dvanásťu obed pre princezňu. Tu mladší brat prikradol sa do kuchyne a nasypal do polievky prášku, od ktorého každý musel zaspäť. Jedla princezňa, jedol i Matej z tej polievky. Po obeде zahrávali sa spolu v jednej svetlici a po chvíli, ako by jich zarezal, usnúli oba. Tu sa prikradne zase ten mladší brat a položí jich vyzlečených do jednej posteľe, jedno vedľa druhého. A to už len čo chcel, aby Mateja dák preč odohnalí zo dvora. — Potom beží ku kráľovi, žeby sa Jeho Jasnosti páčilo navštíviť svoju dcéru. — Kráľ išol ku svojej dcére, a ako jich tak videl, — náramne sa rozpajedil; skrútnul sa preč a vyrieckol súd, že jich dá zmárníť, i Mateja, i princezňu, ktorá sa opovážila jeho kráľovský rod takto zneuctiť. Darmo stará kráľovná prosila za život nevinných dietok; kráľ od svojho náziadeného spôsobu nechcel odstúpiť. — „No, keď už len tak musí byť“ — povie na pokon kráľovná — „aspon jich nezabi, ale jich daj na člnku vysadiť na široké more: ak sú vinné zahynú, — ak sú nevinné, Pán Boh jich ochráni.“ — Kráľ na to pristal, a tu hneď na rozkaz jeho vysadili slúži Mateja s Ulianou princezňou na jeden člnok ako dva palce, a pustili jich šírym morom.

Ale keď čert nespí aj anjel sa obzerá, povedajú ľudia: i teraz sa obzrel a nedal zhynúť dobrým deťom, — lebo tichúčko preja la vlnka člnok z ruky služov a podala druhej, — druhá ho podala tretej, — a tak si ho podávaly vlnky jedna druhej tichúčko lachúčko, až si ho dopodávaly k jednomu ďalekému, ďalekému ostrovu, na ktorý Matej s Uliankou vystúpil. „Počkaj Ulianka, počkaj tu“ — povie Matej — „ja sa obzrem po vidielu, azda dač na prekúsnutie najdem.“ — Matej šol hľadať, — Ulianka ostála pri mori.

Ide Matej, ide, a sotva bol na pädesať krokov, najde tam krdel sviň, a to boly z kámeneté; ide ďalej, najde krdel volov, aj to boli z kámeneté. — Zas len stúpa napred, — a tu sa mu rozprestre pred očima jedno veľkó, zakliato mesto, v ňom plno ľudstva, plno vojska; všetko z kámeneté; darmo chodí, darmo hľadá: nikde živého ducha, nikde ľudského hlasu. Na postriedku mesta stál utešený kráľovský zámok, Kolko v roku dní, toľko na ňom oblokov; kolko v roku mesiacov, toľko na ňom mocných brán; a kolko v roku týždňov, toľko v ňom veľkých svetlic. Chodí z jednej svetlice do druhej, chodí dlho, až napokon príde k jednym dverom, — nad ktorýma zlatými literami a belavým plameňom napísano stalo:

„Matej veľký kráľ a Uliana veľká kráľovná.“

Predesil sa nad tým Matej, lebo zo všetkeho, čo tam videl, — toto mu predca najdivnejšie bolo. Ale poručená Bohu, — pritisol na dverách kľučku a vstúpil dnu. — Tu vo veľkej svetlici, na diamantovom trúne sedela jedua stará, staručičká kráľovná. — Pár šedivých vláskov fahalo sa jej až dolu po zemi, ako biela za klobkom vytiahnutá nitka; nechty jej azda už

aj na siahu boli vyriastly, a tvár jej bola zvráska-vená, ako zoškvarený remeň.

„Vitaj, Matej, vitaj!“ volá naň chrapľavým hla-
som — „hoj! ako ja už dlho na teba čakám. Neboj
sa nič a neboč tak odo mňa; — počúvaj, čo ti budem
rozprávať. — Ačak si videl veľkó, zakliato mesto a v
ňom zkámenetých ludí: to dakedy všeľko bolo moje,
lebo ja som kráľovná tohto ostrova. Ale že som za
mladi veľké hriechy páchala, a napokon aj vlastnieho
muža zabila; zaklial ma jedou veštec aj s celou mo-
jou krajinou do tedy, kým ma ty neprídeš vyslobo-
diť Od tristo rokov ako ma tu vidíš, nepohnutá se-
dím, ani nežijem, ani neumieram, len jednostajne na
teba čakám. — A teraz len chod' pre twoju Ulianu,
lebo keď dvanásťa udrie, musiš mi zotiať hlavu, chod'
a vráf sa skoro.“

Matej sa poponáhlal a po chvíli priviedol Ulianu.
„No ber do ruky meč — povie zas kráľovná — „o
dvanásť mi odtnes hlavu, a miesto krví vyletia z
môjho hrdla dva holubi, — oblietnu jednym razom
ostrov, a celá moja krajina bude odkliata; vy ale ma
pochovajte pod ten oblok, ktorým holubi vyletia!“ —
Ale Matej ostýchal sa zabít kráľovnú — „Ztmaj mi
hlavu, už bije hodina, lebo ak nie, — tak nových
tristo rokov budem tu s tebou na nového Mateja
čakať.“

Čo mal robiť? vzal do ruky meč, odfrkla
kráľovnej hlava, a miesto krví vyleteli z jej
hrdla dva biele holubi. Na to hned' šiel pocho-
vávať starú kráľovnú, ako si žiadala, pod kraľovským
oblokom, a keď ostatní kus zeme dohrabal, — zatre-
pocú nad ním holúbky a z celého mesta ozvú sa
ludské hľasy: „Nech žije Matej kráľ a Uliana krá-
ľovná! panujte, panujte nad nami!“ — Tak sa stal
Matej kráľom a dosť skoro na to bola veľká a ve-
selá svadba.

Matej so svojou Ulianou dobre privykli v tomto cudzom kraji a boli ako doma, lebo jich poddaní radi mali. — Tu i tu jim ale zalietať pamäť tam poza široké more a najme Ulianka žiadala si veľmi vidieť svojich rodičov.

* * *

Kráľ Matej rozkázal vystrojiť bohaté lode s veľkým vojskom, vysadli na ne a plavili sa veselo v tú stranu, z kde sa dakedy samotní na maličkom člnku kolimbali. — Ako sa ku brehu bližili, tu starý kráľ rozkázal na nich strieľať; ale Uliana vyvesila biely ručník a streľba utichla. — Na brehu privítal starý kráľ vzácných hosfou, a keď poznal svoje deti, zaplakal horko, padol na kolenná a prosil Boha za odpustenie, že sa proti nevinuým v súde svojom tak prehrešil. Domou idúci vyrozprávala Uliana svojmu otcovi, čo a ako sa jim všetko vodilo. — Keď do kráľovského dvora prišli, — radosť bola neslychaná; najme stará kráľovná nemohla sa jich dosť naboskávať, naobjímať. — Vsetko sa — ako povedám — radolovo, len Matejovi bratia strpli a boliby sa neviem kde radšej videli, ako práve tu. — Za ten čas, kým tu Mateja nebolo, stali sa oni kráľovskými radci a veľké jim nariastly rohy. Ale teraz všetko jich pestvo vyšlo na svetlo, a oni v strachu nevedeli inšie, ako že vinu jeden na druhého skladali.

„Aha, vy klamári svetskí“ — zvolal rozhnevaný starý kráľ — „teraz sa budete jeden na druhého vyhovárať: preč s nimi, zmárnite jich!“ — A toby sa jin na skutku bolo stalo; ale Matej prosil za nich: „počkaj — povedá — počkaj, najjasnejší kráľ, — až si ja môjho otca vyhľadám!“ — Slepý otec prežíval si vo svojom starom domčeku: tam ho Matej našol, a oba sa od radosti rozplakali. Potom volal syn

otec so sebou. „Ach“ — povie na to starý — „nevolej ma, syn môj, ja už len tu moje kosti zložím!“ Na veľa, na veľa dal sa predca upýtať, a tak prišli spolu nazad k starému kráľovi.

Tento dal hneď zavolať tých dobrých ptákov a strmo jím pozrel v oči: „Či poznáte tu tohoto starca?“ „Ach to je náš otec!“ priznali sa bratia.

A kráľ rozhnevaný na to: „Áno to váš otec, dobrý a statočný človek! Či vám bolo treba vášho statočného otca predo mňou tajíť? Vy klamári svetski! otca nehoráka zbehnúť, vlastnieho brata chcieť zmáriňť, nevinných do podozrenia uviesť a mňa, kráľa svojho, toľké roky klamať! Odvedťte jich ta na šibenicu!“ — Keby nie Mateja, iste by boli odvisli. Ale tento neprestal za bratov prosiť, kým len neukrotil kráľa. Ostáli na žive; ale viac nesmeli sa ukázať pred očami starému kráľovi,

A teraz len ešte počala sa radosť! Lebo Matejovi s Ulianou vystrojili podruhýraz svadbu. A keď sa tak starí mladí do sítosti natešili, nazabávali: Matej s Ulianou, so staričkým otcom a so dvoma bratmi stúpili na lode a šfastne sa preplavili na odkliaty ostrov.

RADÚZ A LUDMILA.

Podali : Samuel Reuss a Pavel Dobšinský z Gemera ; Josef Bela z Lipová ; Daniel Marothy z Novohradu. Rozprává P. Dobšinský.

Bol jeden kráľ ; ten mal troch synov a jednu dcéru. — „Ej , ženo ! povedá raz kráľovnej , nás je kus privela ; musíme dať robiť , takto nebude z nás nič. Počuješ čo , pošleme jednoho z našich synov do sveta , nach si hľadá službu a opatrí sa ako vie.“ — „No tak , povie kráľovná , to sa i mne páči. Azdaj by najlepšie bolo keby sme vypravili Radúza.“ — „Právdu máš , odpovie kráľ , i ja som na neho mysel. Tak ho teda s Pánom Bohom len vyprav ; azdaj sa len dák vo svete vypletie.“ — I vypravili ho.

Radúz s rodičmi sa rozlúčil , a šiel horami dolinami za veľa dní ; až napokon prišiel do jednej hustej hory , kde bol jeden dom. Myslel si tu sa ohlásim ; azdaj ma do služby vezmú. V tom dome bývali traja ludia : jedna Ježibaba , jej muž Ježibábel a jedno peknó dievča Ludmila.

Pán Boh vám daj štestia , dobrí ľudia !“ — poklonil sa Radúz ako do izby vkročil .“ — Pán Boh daj i tebe , odpovie Ježibaba ; kdeže si sa tu vzal ?“ „Prišol som si službu hľadať ; číby ste ma nevzali ?“

Oj synok, vraví Ježibaba; každý by rád chlieb mať, ale si ho nevie zaslúžiť. Akúže ty robotu znás?“ — „Nož akú mi dáte. Už len budem tak robiť ako budem vľadaf. Veru sa budem usilovať.“ — Ježibaba nemala veľkú chuť ho prijať; ale Ježibábel ju prehovoril, že na ostatok i ona privolila. Ces noc si Radúz z cesty odpočinul, ráno ako sa prebudil ku Ježibabe išiel — „Gazdino, akúže mi na dues dáté robotu?“ Ježibaba ho od vrchu do spodku očima merala a zaviedla ho ku jednomu obločku. „Pozri, povedá, tým obločkom, čo tam vidiš? — „Cože by som videl! vidím jednu cúdenicu v hore.“ — „No na ti túto drevenú motyku. Pójdeš ta na tú cúdenicu, skopeš mi ju, a stromovia nasadiš; ale tak aby do rána i zrostlo, i zkvitlo, i obrodilo; ráno mi zralú ovocinu donesieš. A teraz hybj!“

Radúz si hlavu lámal, keď na tú pustatinu prišiel: Cože si ja tu počнем; veď toto človek nikdy neslýchchal, takú robotu s drevenou motykou, a ešte za taký krátky čas! Začal kopat; tu ani triraz dobre nezakopnul, už sa mu motyka zlomila. Videl že z jeho roboty nebude nič. Hodil teda porysko, sadol si pod buka a tam utrápený čupel.

Pod tým časom navarila Ježibaba žaby, a kázala aby jich Ludmila sluhovi na obed zaniesla. Ludmila vedela v čom je vec, a tak si vypáčila čas keď Ježibaba z izby vyšla, a vzala jeden prútik *) ktorý na stolíku bol a dobre si zachovala, ako ten prútik ležal. Ešte si i to myslela: akože ten neborák bude žaby jest? Vezmem ja so sebou môj obed, a dám mu ho.

Tak sa vybrala k Radúzovi a našla ho utrápeného pod tým bukom. „Ej, povedá, veď že sa len

*) Dla druhých pišťalku, na ktorej keď zapískala, všetko sa stalo čo a ako bolo treba.

neutráp. Poslala ti, pravda, gazdina varené žabu na obed, ale som jich ja vykydla na zem, a myslela som: čiby hodno bolo aby si jich jedol; a na to miesto doniesla som ti môj obed. — O tú robotu sa neboj, rekla dalej. Vidzže tento prútik; s ním pošibem túto zem a všetko do rána tak zrastie a zkvitne a ovocím obrodi, ako ti gazdina kázala.“ — Tu Radúz nevedel, ako sa ma Ludmila dosť naďakuvať. — Ludmila pošibala zem prútikom, a hned sa rodzajné stromy nasadili, riastly, kvitly a ovocia rodily. Hned sa Radúz rozveselil, zajedol si čo mu Ludmila doniesla; shováral sa s ňou a bol by pristal aj do večera sa shovárať, ale ona sa musela domou ponáhľať.

Radúz ráno ovocia primiesol a dal Ježibabe. Táto nemyslela že tú robotu vykoná, a krútila hlavou. — „No a dnes akúže mi robotu dáte,“ rekne po chvíli Radúz. Ježibaba ho zaviedla ku druhému obločku a opýtala sa ho, čo tam vídi? — „Cožeby som vi-del, iba jeden skalnatý a trním zarastený briežok (vršek).“ — „No teda vezmi si za dvermi motyku a chodť ta: vykolčuj mi ho, a vysaď vinym kmenom a zajtrá ráno dones hrozna.“

Radúz šiel a briežok čistíť začal. Aníraz dobre tou drevärou motykou nezaťal, už sa mu aj na troje rozletela. Čože si tu počneš, hriešny človek? myslal sebe. Porysko hodil a sadol si utrápený na skalu; lebo sa to ani pomyslieť nedalo žeby tú robotu dakdo do rána vykončil. Tak sedel zamyslený dlho, a čakal čo bude.

Doma mu Ježibaba navarila za hrniec hadov a okolo obedu rekla: „Ludmila! sber sa a zanes toto jedlo sluhovi.“ — Ludmila poslúchla a hned vzala so sebou i prútik i svoj obed. — Radúz už nemal ztrpenia kedy príde a len sa mu tak srdce zaradovalo keď ju videl zdáleka prichodiuť. — „Dobre, povedá, že ideš, vidiš ja tu sedim utrápený od rána; ro-

bota mi niak neide, aj motyka sa mi polámalá; ak mi ty nespomóžeš so mnou zle bude.“ — „No už sa len toľko netráp, hovorila Ludmila, Gazdina ti sice varené hady poslala, ale ja som jich na zem vykydla, a doniesla som ti môj obed. Vzala som aj ten prútik; my tú vinicu zpravíme a zajtra hrozna donešieš.“ — Obed mu podala, zem prútikom pošibala: a hneď začalo sa sadit, rásf, kvitnúť a hrozno sa rodilo. — Ešte sa trocha spolu potešili; potom Ludmilka pobrala hrnok a prútik, a šla domou.

Ráno prišiel Radúz s hroznom. Ježibaba svojim očom neverila. Pýtal si novú robotu. Zaviedla ho hneď ku tretiemu oblôčku a peviedala mu, aby pozrel, čo tam vidí? — „Čožeby som videl, iba jedne veliké zápole?“ — „No, z tých mi musíš do rána máky namlief a chleba napiecf. Ak to neurobiš, zle bude s tebou!“ *) — Radúz sa trocha i prečakol, že sa mu takto zahrozila; ale čože mal robit? — šiel teda len po svojej práci.

Ale to ovocia a to hrozno vrtilo Ježibabe v hlave — „Starý! povedá k Ježibábeľovi, to neide po pravde. To naše dievča je v porozumení s tým sluhom; lebo by on to sám od seba nebol vykonal. Musím ja to vypáčiť, a potom jim obidvom poplatím. Pójdem ja s obedom sama.“ — „I! povie Ježibábel, čože máš rozprávať? Ludmila je dobrá dievča už sme ju od dávneho času zkusili, že nám je verná. Nieto na nej pochyby. Daj ty tomu pokoj, čo máš za nimi ťašovať?“ — „No, no Starý, ved' sa uvidíš. Mňa to predca len mrzi.“ — „Mrzi nemrzi, rekne zase Ježibábel, už dosť! Nebudeš mi tu hriech robif.“ — Ježibaba umľkla.

*) Podľa druhých jeho tretia práca v tom záležala, že mal z jednoho jazera vodu v site vynosiť; potom tú zem zorať, pšenicou zasiat a znej do rána chleba napiecf. Ludmila hodila skalku do jazera, hneď sa vysušilo, pooralo, zasialo, zrástlo a t. d. —

Za ten čas navarila jašterice a vypravila Ludmilu s obedom. Pravda že tátu už voľač šípila, čo sa starí shovárali a že Ježibábel dudral; a preto i prútik pozorne zo stolíka odpakuvala, pod zásteru ukryla a ako keby o ničom nevedela s hrunkom odišla.

Radúz voľač len nalámal tých skál — ale kdeže ešte múka a chlieb. Ludmilu veľmi žiadostivo čakal, až naposledy ju vyzrel, ako sa k nemu ponáhľala. — „Mala som ti, rečie zdaleka, varené jašterice doniesť, ale ma mrzelo, že ti taký hrušný obed posielajú, nuž som ti radšej môj doniesla — a podala mu ho veľmi ochotne — Gazdina nás už má v podozreui, že ti ja pomáham; ale ju predca starý na lepšie myšlienky priviedol. Len kus chybelo, že ti sama obed nedcniesla, a Pán Boh zachovaj! — to by bola hned' zvedela čo robíme, a to by i mňa i teba o život bolo prinieslo.“ — „Ach drahá duša! veď ja vidím na akej si mne ty pomoci, hovoril Radúz. Len ako sa ja tebe dakedy odslúžim!“

Takto by boli ešte dlho klakotali, ale ho Ludmila upomenula, že treba aj na robotu pomyslieť. A tak len pošibala tie zápole tým prútikom, hned' sa vybudoval mlin a mlinský kameň hrkotal. Múka sa na koryto shaňala, chlieb kysol a v peci horelo. — Potom sa Ludmila posberala a ponáhľala domou.

Na ráno doniesol Radúz napečeného chleba, a Ježibabu dobre od jedu nepuklo. Ale nepoviedala nič, len to mu rekla: „Vidím že si všetko dobre vykonal, čo som ti kázala; teraz si po robote odpočinieš.“

Prišiel večer. Stará sa so Starým voľač poradila, a kázala Radúzovi do kotla vody nanosiť. Keď tej vody nanosil, postavila Starého ku kotlu, aby tú vo-

du varil; a keď už bude vrief, aby ju zobudil. Ale Ludmila domiesla Starému mocného vína, tak že od neho zaspal. Potom prišla k Radúzovi a poviedala mu: „Vidiš takto je: teba v tom kotlu uvarya, ak fa ráno ešte tu najdú. Ale fa ja vyslobodím a pójdem s tebou, ak mi prisahaf budeš, že ma nikdy nezabudneš. Radúz jej to z radosti prisahal, lebo by ju krem toho neboli ani za celý svet. Ludmila teraz na jednu hľavienku do ohniska napľula, čarodejný prútik vzala so sebou, a tak sa ponáhlali preč *)

Nezadlho Ježibábel sa prebudil. „Sluha, povedá, či ešte spiš?“ — „Nespím, odpovie slina, ale sa ešte vyťahujem.“ — Po chvíliku zas Ježibábel: „Sluha staň, podaj mi čižmy!“ — „Hned, hned, odpovie slina, len kus počkajte kým sa ja zkrpcujem.“ — Vtom sa prebudila i Ježibaba: „Ludmila stávaj, podaj mi kyn- teš a rub!“ — „Hned, hned odpovie slina, len sa obriadim.“ — „I čo že je to, rekne Ježibaba, že sa tak dlho obliekaš?“ — „Naraz“ — odpovie slina, Ježibabe už nebolo na ztrpenia, zodvihla hľavu a nevidela len prázdnú posteľ. — „Do kýho čerta Starý; veď tých na moju vieri tu nies! Vidiš prázdne pos- tele. Ti zutekali.“ — „Abi jich paromová strela!“ — odpovie Ježibábel. V tom povstávali; a Ježibaba len dudrala: „To tá tvoja verná Ludmilka — pekne sa ti zachovala. Len ty veri na druhýraz dievčatu, ty starý trup!“ — Starý sa upokoril. — „A teraz dúš- kom leť za nimi, že mi jich razom dopáliš a sem do- vedieš.“ — Starý sa schytal a letel.

Tu povie Lu mila Radúzovi! „Ej čiže mňa ľavó ličko páli, obzriže sa milý môj, čo vidiš za nami.“ —

*) Dňa druhých pisateľov: premenili sa na holubky a tak leteli preč.

„Nevidno, povedá, nič; iba jeden čierny oblak za nami letí.“ — „No, to je starý na čiernom tátovi;“ povie Ludmila. Postoj teraz, musíme si pomáhať. — I udrela prútikom na zem, tá sa na orácu premenila: ona sa na pšenicu vysypala, a jebo tam postavila, aby tú pšenicu žal, a keď Starý pride, aby mu múdre odpovedal. — V tom dopálil Starý na čiernom oblaku s búrkou a ľadovcom, dobre všetku tú pšenicu nevydryvil. — „Ach Starý, povieda mu ten žnec, ved’ že mi tú pšenicu všetku nevydryvte, ešte sa i mne volač z nej zíde.“ — „Ved’ ti ju nehám, odpovedal Starý a pustil sa dolu; ale mi povedz, či si nevidel dvoch mladých ľudí stato utekať?“ — Oj odkedy ja tu žnem, stato ani duch neprešiel; ale keď túto pšenicu siali, vtedy vraj, takí dvaja tadiaľto prešli. Ježibábel pokrútil hlavou, stratal sa v oblaku a tašiel domou.

Radúz a Ludmila hneď sa ďalej pobrali.

„Čože si vykonal, hlavní gazda, rečie Ježibaba k starému, že si sa tak skoro vrátil? — A on: kdo vie kde sa tí; ja som žiadnu dušu nevidel, len jednoho ženca a pšenicu.“ — „Nuž čože myslíš, veď to boli oni. Ach takto sa dať oklamať! Či si nemohol z tej pšenici hoc len klások domou doniesť? Stúpaj zápať za nimi!“ — Starý sa upokoril a odletel.

„Ej, povedá Ludmila, čiže mňa ľavó líčko páli — obzri že sa, Radúz, obzri; čo sa za nami robí?“

— „Nič; povie tento, iba jeden sivý oblak za nami letí.“ — „No to je starý na sivom tátovi; ale sa neboj nič, len mu múdrú odpoved’ daj.“ — Tu ona udrela tým prútikom svoj klobúk, z toho sa urobil jeden kostolčok; seba premenila na mušku a vela druhých mušiek okolo seba narobila; Radúza zpravila do toho kostolčeka za pustovníka, aby tam tým muškám kázal. — V tom doletel sivý oblak so snehom a s takou zimou že len tak dach práskal.

Ježibábel zosadol z tátosa a prišiel do kostolčeka k pustovníkovi. „Či ste, povedá, nevideli tuná dvoch pocestných, jedno dievča a jednoho šuhaja?“ — „Kdeže by sa vám tu vzali, odpoviedal pustovník, ja len týmto muškám, odkedy tu bývam, kážem. Iba dakedy keď tento kostolčok stavali, vtedy jedni dvaja stato prešli. Ale by ste mi, povedá, mohli tolkú zimu dnu ne-púštať; lebo mi poslucháči pomrznu.“ — „No neboj sa, veď sa ja vrátim; jednak som sa nadarmo ustával i potiaľ.“ — S tým uletel preč.

Stará ho už na dvore čakala, a ako videla že sám ide, hneď sa na neho obkrikla: „Nuž, ty darebák, zase len nikoho nevedieš, kdeže si jich nehal?“ — „Kdeže by som ti jich nehal, keď som jich nikde ne-videl? Kremä jeden kostolčok tam stál a jeden pu-stovník v ňom muškám kázal, aj na tých som takú zimu pustil, dobre naraz tam všetko nepomrzlo.“ — „Nuž ty sprosták, veď to boli oni. Či si nemóhol aspon jeden šindel sebou vziať? Ale počkaj, veď jich ja dostanem!“ — S tým sa ona schytala a letela preč.

„Ej, povie zase Ludmila, čiže mňa lavó ličko páli — obzriže sa Radúz či nás dakdo nenaháňa?“ — „A veru jeden červený oblak nás už doháňa.“ — „To je Stará Ježibaba na červenom tátosi; dosiaľ bolo ak bolo; ale teraz musíš sa pochlapiť, aby sme ju previedli. Ja sa hľadže spravím na zlatú kačku a budem po tomto mori plávať. Ty sa zamor pod vo-du, aby fa nezpálila; a keď mňa bude lapať, vtedy ty priskoč k tomu jej koňovi, chyf ho za kantár, a ďalej sa neboj!“ — Vtom už Stará k ním dobehú-vala s takým ohňom, že všetko do vókola popálila. Pri mori zasadla z tátosa a začala kačku lapať. Ale tá ju vždy ďalej vábila, až ju ďaleko od koňa odvá-bila. Vtedy Radúz vyskočil z mora a tátosa za kan-tár pojal. Kačka skoro k nemu priletelala, na pamičku

sa premenila; na tátosha si vysadli a leteli preč za more. — Ako to Ježibaba videla, nuž jich začala veľmi preklínat. Radúza zakliala aby v tom okamžení na Ludmilu zabúdol, akonáhle ho dakdo prvýraz boská. A Ludmile zavolala: Ty dievka, aby si za sedem rokov s tým oplanom nebývala. — Ježibaba musela celú cestu nazpet peši odbaviť; všetky kunšty utratila, a jej muž sa z nej vysmieval, že sa tak oklamal dala.

Radúz a Ludmila leteli už teraz na tom tátosovi, až i doleteli k tomu mestu kde Radúzovi rodičia bývali. — „Čože tu nového?“ — opýtal sa Radúz jednoho mešťana ktorého za mestom stretli. — „Nuž čožeby? odpoviedal mešťan, náš kráľ i jeho synovia i dcéry vymreli, iba stará kráľovná ostala, aj tá usta- vične len plače za jednym synom ktorý je voľakdesi vo svete. Tak za to len samé pletky a hádky máme, kdo bude kráľom.“ — „Vymreli, rekne Radúz; no to je veru nedobre.“ — Vtom zanahal mešťana a odvolał Ludmilu na stranu. „Vieš čo urobíme? ostanieš ty tuná pri tejto studničke, lebo taká ako si v otrhaných šatoch pred moju matku nemôžeš. Ukry sa na ten hustý strom a čakaj ma kým sa ja navrátim. Ja za ten čas pójdem ta dnu, a keď ma poznajú a za kráľa prijmu; tak ja prídem s peknými šatami pre teba.“

Ludmila pristala. Radúz dnu šiel do zámku. Matka ho hnedky poznala a s rozpiatyma rukama v ústrety mu bežala, radostne ho objímala a chcela ho i boskať, ale on sa jej nedal. Aj ostatní ho poznali, za kráľa vyhlásili, spravili veľkú hostinu a bavili sa veselo.

Radúz ustatý z cesty ľahou si prv ako ostatní na odpočinok, a ako tak spal prišla matka, a v obidve lica ho v yboskávala. Od tých čias zabú-

dol on celkom na svoju Ludmilu. Aj sa on potom oženil s druhou osobou.

Opustená Ludmila dlho nariekala, čo si ona už teraz počne? Nemala sa chudinka kde podieť, nuž sa postavila neďaleko zámku ku jednomu sedliackemu dvoru, a vyrástla tam na krásny topol. Ten topol celý dvor, ba celý kraj ozdoboval, len samému kráľovi zavadzal. Mrzelo ho že mu z okna ďaleko viduo nebolo. Naposledy nemal trpelivosti a kázal ho vyrúbať. Sedliak sa veľmi prosil, aby ten pekný strom zoťať nedal; ale ani prosba nič neosozila, kráľ dal topol zrúbať.

Nezadlho potom, pod samým zámkom, vyrástla pekná hruška, ktorá zlaté hrušky rodila; a keď jich večer pooberali, do rána jich zase plno bolo. Kráľ jich dal každý den oberať, a ten strom mu bol veľmi milý. Ale sa kráľovná na ňom ustavične horšila. „Keby tá hruška, vravela kráľovná, len skorej zkazu vzala; tak ma teu strom mrzi.“ Kráľ ju dosť prehováral a prosil, aby mu len pokoj dala, že je taký krásny. Ale kráľovná potiaľ honbovala, kým jej kráľ k vóli hrušku vyťať nedal.

Tých sedem rokov sa už ku konci chýlilo. Premenila sa teda Ludmila na zlatú kačku, a pod kráľovým oblokom po jezere sem i tam plávala a gágala. Kráľ ju naposledy dopáčil, a prišlo mu na um, že on už dakde takú kačku videl. Kázal ju teda chytiť. Ale nebolo človeka, ktorýby tú kačku bol móhol ulapiť. Dal potom svolať rybárov a ptáčnikov z celej krajiny; ale ani títo ju dochytíť nemohli. Kráľa tá vec zo dňa na den horšie omínala. Keďže je tak, povie raz, že mi nik k vóli urobiť nemôže, pojdem sám štestia probovať. I vybral sa k jezeru a pustil sa za kačkou. Kačka ho dlho sem a tam prevádzala; on vždy za ňou; napokon ju predca dochytíl. Sotva ju v rukách mal, zlatá kačka v krásnu Ludmilu sa pre-

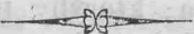
menila, a rekla: Mne si sa ty za moju vernosť zle odmenil; ale ti ja to odpúštam, lebo to ináč nemohlo byť. — Uradovaný Radúz vzal svoju Ludmilu do zámku a prosto ju viedol ku starej kráľovnej. — „Tu je, povedá, tu je tá čo mne tolkoraz živót ochránila; toto bude moja žena a nie druhá.“ — Hneď tamtu svoju ženu pustil preč, vzal si Ludmilu; svadbu urobili ešte raz väčšu a tak žili spolu šťastlive — žijú až po dnes, ak nepomreli. *)

---

*) Zakončenie tejto povesti je aj tak, že sa Ludmila ako ševkiňa do kráľovského zámku dostala, tu pred Radúzom tri prútky čarovné na tri holúbky premenila, ktoré sa k Radúzovi prihovárali: „Radúz, Radúz zapomnel si na tvoju Ludmilu.“ — On sa na niu vtedy rozpamätal, svoju prvú ženu preč odpravil, a Ludmilu si vzal. — Alebo: Radúz sa dlho nechcel ženit, naposledok dal vyhlásť, že ktorá najkrajší kvet vyšije, tá bude jeho ženou. Ludmila najkrajší kvet vyšila, a tak sa zaňho dostala. — Alebo: za sedem rokov pri tej stuodičke v strome ukrytá bývala, potom šli tade kráľovo voli do hory. Nemohli poťa stroma prejsť, lebo jim Ludmila takto začítala:

Volky volky nezapomíajte na svoju silu
Ako váš pán na svoju vernú Ludmilu.

To sa stalo dvaraz; na treťom raze prišiel ta Radúz; Ludmila vyšla zo stroma a on ju poznal, krásne šaty jej dal doniesť a tak šla s ním na zámok. — Ináč názov tejto povesti je: Janko a Ivanka.

MYŠACIA BUNDIČKA.

Podali : Kar. Hrenčík , Adolf Reuss , A. H. Škultéty z Gemera ; Andrej Klimo z Liptova ; vypravuje A. H. Škultéty.

Kde bolo, tam bolo ; bol jeden vysoký zámok. V tom zámku býval bohatý páu a bol, krem čeláde, samotretí so ženou a s dcérou. Ale na neborkú ženu z razu dač prišlo ; ochorela na smrť. Keď videla, že z toho viacej nestane , preriekla k svojmu mužovi : „Hľadže, ak sa ešte ženíf budeš, taže si len takú ber, ako som ja bola, — ani krajšiu ani špatnejšiu,“ — a ledvaže to dopoviedala, bolo po nej. Dobre ; ostal on vdovcom a to trvalo do roka. — Po roku mu prišla vóľa poznovu sa oženíf. Tu hneď vypravil na všetky strany poslov, aby mu vyhľadali takú osobu, ako jeho nebohá žena bola. Poslovia chodili dlho, ale takú osobu nikde nemohli nájsť. Pán bol veľmi smutný a nič ho nechcelo tešíť. Len ti mu raz bolo pozriet na svoju dcéru, a tu sa mu všetko tak zazdalo , že si nebohú ženu vidí. Hned si vzal do hlavy , že ona musí jeho ženou byť.

Raz po poludní prišol do jej izby , sadol si na stolec a začal s ňou žartovať. Videl sa byť veľmi veselý. Dcéra sa z toho radovala , lebo ho už dávno nevidela takého. Nebožiatko, nevedela, čo on za figle v hlate má. Medzi druhou rečou, — on vám to vedel tak pekne k tomu prísť — poviedal jej , že čo chce.

Ako to dcéra počula, veľmi sa zahanbila aj preťakla „Ach, povedá, otec môj drahý, čože vy myslíte, žeby ja za vás mala ísť; dcéra za otca? veď by to bol veľký hriech!“ — a pritom sa pustila do pláču. On sa ale zo svojho vyvrátiť nedal, a že hoc čo bude robiť, — ona musí byť jeho ženou. — „No, keď musím, tak musím, — preriekla napokon dcéra, — ale ja za vás skorej nepójdem, iba ak mi dáte spraviť hviezdičkové šaty, čo sa do vajcovej škrupiny skryjú.“

Kde jich vzal, tam jich vzal, — otec vystanovil hviezdičkové šaty. Boly pekné, aj dievča sa páčily. — „No dievka moja, zajtrá pójdeme na sobáš,“ poviedal jej otec. — „Ej ešte nie otec; iba keď mi dáte spraviť mesiačkové, šaty,“ a stým ho nehalo o samote.

Otcu to mrzelo: kdeže ja zas také šaty vezmem? myslí si; ale na veľa na veľa aj tie mesiačkové šaty vystanovil a sám jich dcére svojej doniesol. — „No, dievka moja, už máš, čo si žiadala, zajtrá pojdeme na sobáš.“ — „Ej, ešte nie, otec, iba keď mi dáte spraviť slniečkové šaty.“

Obstaral jej i tie šaty: „A teraz už podľ! povedá, ideme na sobáš.“ — „Ešte nemôžem ísť, odmáhalo dievča, iba keď mi dáte ušť myšaci u bundičku, čo mi len oči budú von z nej; a potom mi vykunštujte hmlu, ktorej keď zavolám: „pred mnou vidno, za mnou tma“ aby ma nikdo nevidel; lebo nechcem, aby sa na mňa ľudia dívali, že si s otcom na sobáš idem, a ja by som sa musela hanbiť.“

Trebas ak horko fažko, otec jej i to vystanovil. „No, povedá, dievka moja, už máš všetko, čo si len žiadala, zajtrá musíš ísť na sobáš.“ — Dievča nič nepoviedalo, len pokývalo hlavou, akoby mu dosvedčalo.

Pán naradovaný, že sa mu už skoro vyplní vóľa,

odišol spať; ale dievča nezadžmúriло oči. Ako po polnoci kohút prvýraz zaspieval, stála hore, — myšaciu bundičku zavrhla na seba, trojaké šaty vo vajcových škrupinách vzala sebou a — „pred mnou vidno, za mnou tma“ — pustila sa do šíreho sveta. — Išla ona išla a mnoho ľudí stretávala, ale ju nikdo nepoznal, — až prišla do jednej veľkej hory, a to bolo už v noci. Čo tu robiť? Bála sa od divých zverov, aby ju pres noc nezožrali; vydriapala sa teda na jeden vysoký strom a tam čakala zorničku.

Práve v tej hore bol mladý kráľ na poľovačke. Odsvorkal psov a tí sa rozbehli po hore, ale za dlho nič nemohli vyňuchať. Až raz začnú z celého hrudla štekaf. Kráľ jastril bystrým okom, z ktorej strany zver vyskočí; ale tá veru nechcela vyskočiť. Keď tak za chvíľu darmo čakal, pomyslel si: tajdem ja bližšie k tým psom; — lebo sa mu zdalo, že vždy len na jednom mieste štekajú. Prišol k nim, a tu vidí, ako okolo jednoho stromu obskakujú a jednostajne do hora štekajú. Kráľ sa obzerá, kdeby čo mohlo byť, a tu zazrie na strome divnú potveru. Natiahol kušu, namiерil, a v tom počuje volať: „Nestrieľaj, nestrieľaj veď som ja nie zló, ale dobró.“ — Kráľ sa zarazil a odpoviedal: „No, keď si dobró, zídi dolu!“ Ona zišla dolu padla pred nim na kolená a prosila ho, aby jej len nič neurobil, ale aby ju vzal do svojho dvora, že mu bude aspon drevo nosiť a pece kúriť, kráľ na to privolil a zaviedol ju so sebou. Tu každý, kdo ju len videl, díval sa a smial na tej divnej stvore.

Naše dievča v myšacej bundičke konalo svoje povinnosti okolo kuchyne, a že sa vedelo hodne obraťať, kuchárovi sa páčilo. To tak trvalo za dakto-
rý čas.

Raz sa strojily byť v tom istom meste za jedno druhý tri tanec. Aj mladý kráľ sa chystal na tanec a zavolal, aby mu doniesli vyčištené čižmy. Myšacia bundička mu jich doniesla. Ale ako ju kráľ zazrel, namrzel sa veľmi: Či mi už, povedá, nemá kdo inší poslúžiť? — a zahodil tie čižmy za ňou. Museli mu druhý pár doniesť, a tak sa vybral na tanec. — Naše dievča sa pýtalo od kuchára, žeby sa rada čo len klúčovou dierkou podívala, ako tam budú tancovať. — „Ej, ty škrata, čoby si ty tam ešte zavadzala, zhriakol ju kuchár, sedť tu v tvojom kúte.“ — Na veľa ju ale predca len pustil.

Ona chytrá, zhodila bundičku, obliekla hviezdickové šaty a „pred mnou vidno, za mnou tma“ nezbadal ju žiadnen duch, len keď sa ukázala tam, kde tanec stál. Sotva že dnu vkročila, tu hned všetci na ňu obrátili oči a mladý kráľ neobzrel sa na ostatnie paničky, len sa okolo nej mal, s ňou sa shováral a tancoval. Tu jej zašoptal do ucha, aby mu poviedala: kdo je a zkádial je ona? Dievča sa usmialo a poviedalo: Ja som z Čižmicebice zámku, — a po chvíli ako prišlo tak odišlo, a — „pred mnou vidno, za mnou tma“ — nebolo ho vidno iba keď sa doma stávilo. Tu hviezdičkové šaty skrylo a zase si prevešlo bundičku. Čo mu všakové sladké veci nadávali, tým sa zavľačilo kuchárovi. — Mladý kráľ sa vrátil domou nebars veselý; voľač mu vrčalo v hlave. Hned na druhý den svolal svojich radcov, aby sa dozvedel o Čižmicebice zámku; ale mu tí nič nevedeli poviedať. Ostálo všetko tak.

Zase mal byť tanec a aj kráľ sa chystal naň. Zavolal, aby mu na umývanie doniesli vody. — Bundička mu jej doniesla na veľkej mise; ale namrzený kráľ uchytíl misu, otrepal jej ju do chrbta: že či by sa on s takou vodou umýval, čo mu popelvár donebie? A museli mu doniesť druhú. — Keď sa kráľ

pristrojil a odišol, — naše dievča zase sa pýtalo od kuchára, čo len klúčovou dierkou pokuknúť na ten tanec. Keď sa jej to dovolilo obliekla si mesiačkové šaty a „pred mnou vidno, za mnou tma“ prišla zas pekne krásne tam kde tancovali. Ako ju mladý kráľ zazrel, od radosti dobre z kože nevyskočil: tak sa mu to dievča v mesiačkových šatach zapáčilo. — Tu sa ju zase sptyuje: kdo je a z kádial je ona; ale žart na stranu, aby poviedala pravdu. — Dievča sa pekne usmialo a odpoviedalo: „Ja som z Misicebice zámku.“ — „A či je to tvoja sestra, či kamarátka, čo nedávno bola na tanci vo hviezdičkových šatách?“ — „Hej, povedá, to je moja najlepšia kamarátka; tá pochodi z Čižnicebice zámku.“ — Potom sa ešte za chvílu zabávala; zrazu ale ako prišla tak odišla, a „pred mnou vidno za mnou tma;“ pobrala sa domou; mesiačkové šaty skryla a bundičku prevesila na seba. Čo jej nadávali sladké veci, darovala kuchárovi. — Mladému kráľovi nebolo do smiechu. Dal zavolať svojich radcov, — ale tí o Misicebice zámku toľko vedeli, ako on sám. Ostalo všefko tak, a kráľ fažko čakal tretí tanec: či to krásno dievča bude môcť zas vidieť?

Ako sa na ten tretí tanec strojil, — zavolal, aby mu doniesli hrebeň začesaf vlasy. Chytrá bundička doniesla hrebeň, ale kráľ sa nahneval a zalúčil jej ho do hlavy. Museli mu doniesť druhý. — Kráľ odišol a kuchár dovolil dievčaťu podívať sa klúčovou dierkou na tanec. Pristrojila sa do slniečkových šiat, a „pred mnou vidno, za mnou tma“ nezazrel ju nikdo, len keď sa medzi tanecnicami zajasala. Mladý kráľ až tak riastol od potechy a ani na krok neodisiel od jej boku. Zase sa ju len sptyuje, aby mu poviedala: kdo je a zkádial je ona? A aby mu uverila, že ju rád má, daroval jej zlatý prsten. Dievča sa naňho usmialo: „Ja som, povedá, z Hrebenicebice

zámku.“ — „A či tie poznáš, čo boli na predošlých tancoch, jedna vo hviezdíkových, druhá v mesiačkových šatách?“ „Akože by som jich nepoznala, povie dievča veď sú to moje najlepšie kamarátky, jedna z Čižmicebice a druhá z Misicebice zámku,“ — a stým sa sberala domou. Kráľ ju mal ísť odprevodiť, ale to ona nechcela. Ako vyšla, tu kráľ zápäť za ňou, že ju musí dostriehnúť, kde pójde; ale ona si pomyslela: „pred mnou vidno, za mnou tma“ — a naraz mu zmizla z očí. Prišla domou; slniečkové šaty bundičkou zakryla, a čo jej nadávali sladké veci, to ta dala kuchárovi.

Kráľ bol celý zbaláchaný; ani jeſť ani piť sa mu nechcelo. Len zkedy nezkedy rozkázal, aby mu uvarili demikát. Kuchár varil demikát, bundička sa okolo neho obšmietala. Ako chleba nakrájal, brindze namelil, posolil a horúcou vodou polial, tu ho voľač odvolali preč. Bundička chytrá zchytila misku, pustila do nej darovaný prsten a zaniesla kráľovi. Kráľ stál v obloku, nevidel kdo demikát nesie. Ako ku stolu sadol a na tanier bral, len mu dač zaštrngne v mise; on pozera, a tu najde svoj vlastní prsten. Pospolu zavolal na kuchára. — „Kdo to varil?“ spýta sa. — Ja; odpoviedal Kuchár. „Tak si ty aj prsten pustil dnu?“ — Ja som nepustil; vyhováral sa kuchár. — A kdože? strmo naňho kráľ.

Ja neviem zajikal sa neborák od strachu, iba ak tá potvora, lebo sa musím priznať, ona ten demikát doniesla na stôl. — Kráľ sa rozhneval, že mu od takej potvory posielajú jeſť: „privlečte ju, povedá, sem,“ — Dievča smelo prišlo, a kráľ nahnevaný zchyti ju za bundičku: od hlavy do päty jej ju rozdrapil. — Tu ho zarazil blysk od slniečkových šiat —

poznał ju naraz a prosil; aby mu odpustila, a ona mu dawno už bola v serci odpustila. — Na to dosť skoro bola svadba a tanec nad všetky tance!

Po svadbe sa vybrala svojho otca navštíviť, ktorý žialom umorený že si sám dievku odpravil, ani ju len nepoznal. Ona sa mu dala do známosti a — toto je, povedá, môj muž — vyrozprávala svoje biedy i radosť. A tak sa tešili spolu všetci a tešia dosiaľ, ak nepomreli.

HADOGA ŠPAR.

Podali: Jonath. Čipka z M. Hontu; Gust. Reuss a Sám. Ormis z Gemera;
Adolf Ghillányi z Liptova; rozprává A. H. Škultéty.

V sedemdesiatej siedmej krajine, ešte za starého Vida, žil jeden kráľ a mal utešenú dcéru. — Bola ona na zrast hodne veľká a ako taká nič nemohla vystáť, čo bolo maló, a najmene malé deti veľmi nerada videla. — Na vydaj sice mala vóľu, — ale si pri tom naveky myslela, že keď sa dakedy aj vydá, len aby žiadnych detí nemala. — Zapáčilo sa toto driečno dievča mladému kráľovi v susedstve, a on jej tiež padol do srdca: tak o nedlho prišol pre ňu a bola veľká svadba. — Žili oni medzi sebou veľmi pekne, lebo sa radi videli; ale čože? nemohli sa žiadneho dieťaťa dožiť. To kráľa počalo mrzieť; a kráľovná, ako pred tým nemohla deti vystáť; tak teraz naopak sa jej žiadlosť obrátila. Ale prešol rok za rokom a oni vždy len samotní ostávali.

Raz vyšli na prechádzku do zahrady : tu zazrela kráľovná ako sa jeden had okolo stromu obkrúcal ; a aj vtedy jej práve bolo diefa na ume. „Ach, vzdýchla si v srdci, čoby hned' v hadacej koži bolo, aj to by som už nedbala !“

Milá kráľovná ostala samodruhá a keď prišol čas, porodila j a r a b é h o hada. — Tu bol veľký smútok, a kráľovná plakala den i noc; ale čože bolo robiť?

Musela toho svojho syna vlastníma prsama nadájať. — Dali mu meno Hadogašpar; a čo viac, on vám vedel aj pekne rozprávāť.

Ked' už hodný nariastol a mal okolo dvacäf rokov, tu by sa bol rád oženíť *); ale ktoráže dievka pojde za hada? Dosť na všetky strany hľadali, dosť sa i naprosili: za takého parobka nechcela ísť žiadna. Nešfastný Hadogašpar bol veľmi smutný, ani jeſť ani piť sa mu nechcelo. — V takom smútku vybral sa on do šíreho poľa a tam pustým dolinám vykladal svoj žiaľ. Ako tak pláče a vykladá: Kde sa vezme, tu sa vezme jeden šedivý človečik a spýta sa ho: „Hadogašpar, čo plačeš? nemáš čo jeſť, nemáš čo piť?“ — „Ach, starý otec, mám čo jeſť, mám čo piť; mám všetko, čo mi treba; len dievky niet, ktorá by chcela za mňa ísť.“ — „Ja ti poradím ženu, povie na to starý, prejdi tri vrchy a tri doliny: na čistej studničke bude šaty plákať krásna dievka, tá pojde za teba.“

Šedivý zmizol a Hadogašpar sa preplazil pres tri vrchy a tri doliny ku čistej studničke a zpustil sa do nej. Krásno dievča príde a začne plákať šaty; ako tak pláče, sľzy jej z očí padajú a ona vzdýcha, že nemá milého. V tom zazrie v čistej vode jarabého hada: „Ach, povedá, ked' ma nechce žiadnen mládelec, keby sa aspon tento had zaľubil do mňa!“ — Tu sa vylúči Hadogašpar na vrch vody: „Pod', po-

*) Druhi rozprávajú že zrazu začal hvízdať, ako najmocnejší valach, a nevedeli uhádnuť: čo stým chce? Až jim jeden mnich vysvetlil, že sa chce ženit. Mlinár mal tri dcéry z tých prinutili najstaršiu za neho. Jeho niesli k sobášu na zlatom tanieri, vlastne len jeho šupinu; bo on ked' slízo sobáša, predstál ako pekný mládelec na koni nevestu, a nahováral ju, aby šla za neho Prvá mu poviedala, aby prišol zajtrá, že v noci zabije hada. Ale keď si políhal, ona zaspala a on nevernicu zamordoval. Tak sa stalo i s druhou. Ale tretia, keď ju tak z kusoval, poviedala: „Darmo je, pane, z toho nemôžem, že ste neškoru prišli, ja som už tomuto prisahala.“ A táto ostala jeho ženou.

vedá, keď tak chceš, ja ťa vezmem za ženu," — a rozžiaľená dievka privolila na to. Už sa bolo hodne zmrklo, keď si nevestu do domu dovedol. Rodičia boli radi a uložili jich do mäkých perín. „Ach, ženička moja, boskaj že ma boskaj!“ prosí sa jej Hadogašpar; krásna žena pritisne horúce ústa na studenú tvár hadovú, a v tom okamžení zlenil sa jarabý had na krásneho muža a haďacú kožu šuchnúl pod posteľ. — „Ach ženička moja, vzdýchne krásny muž, ak ma neprezradiš pred matkou, v akom ma teraz zpôsobe vidiš, na veky budeme šťastní; ale akby si zradila, aj so mnou, aj s tebou by zle bolo, lebo je moja mať nehodná, aby ma takto videla.“ — A krásna žena prisľúbila, že nepovie ani slovo. — Ešte len slnko vychádzalo, už Hadogašpar svoju starú kožu zase na seba stiahol a bol had ako predtým. To tak šlo za drahný čas: vo dne bol jarabý had a v noci krásny muž; až tu veru raz jeho žena ostála samodruhá.

Ako sa to roznieslo, — tu si hned klebetné ženy jedno druhó pošuškávaly a začaly na nevinnej Hadogašparke jazyky brúsiť. Z úst do úst vždy večmi ju ohováraly a potváraly; že tak a tak, — akoby to mohlo byť, že musí mať s dakým druhým porozumenie. Pomáli sa to aj jej samej do uší dostalo, a ona neborká len počúvala tie klebety a mlčala. — Ale keď sa toho už veľa napočúvala, — nebolo jej ďalej do strpenia: vyrozprávala pred svokrou o všetkom spôsobe. — Táto sa nad tým veľmi zadivila a hned si pritom pomyslela, že všetkym rečiam urobi koniec. Ako si mladí večer polihali, zakúrila mocne do pece, vzala kahanec do ruky a vtiahla sa na prstoch do tej izby kde spali. Tu vidí, že je veru tak, ako jej nevesta rozprávala. J uchytí z pod posteľe haďacú kožu, vynde von a hodí ju do pece. — Koža praší, akoby hromadu četiny zapálil, ale v tom živót sa-

modruhej ženy otáčajú tri veľké hadiská. Sinrad sa po celom dome roznesie a na to sa prebudi Hadogašpar. Skočí z postela ako bez seba, hľadá svoj oblek a tu nenajde nič. „Nešfastná, prenešfastná žena, zvolal žalostným hlasom, o tri dni by si bola porodila a ja by som bol naveky oslobozený; teraz za pokutu, že si neznala mľčať, neporodiš skorej, pokial' ti ruku moju na živót nepoložím. Žiadua druhá moc ti nespomôže; lebo diefa, ktoró pod srdcom nosíš, tito hadovia budú ustavične striežiť.“ — V tom s veľkým krikom vybehol z izby a zmizol.

Nešfastnej žene len teraz, svitlo v očach, čo urobila! Pustila sa do veľkého nariekania; ale darmo bolo nariekat: milý Hadogašpar len zkapal a zkapal. Chodila nevolnica z mesta do mesta, z dediny do dediny, vykladala svoje súženie a radila sa s každým, kdo len čo rádiť znal; ale to všetko nespomáhalo.

Už sa siedmy rok ku konci bližil, odkedy Hadogašpar zmizol; tí hadovia sa jej vždy večmi vrezávali a ona snášala neslýchane muky. — „Ach — povedá — už mi ďalej nemožno sniesť toto trápenie: dajte mi jeden pári železných čižiem, ja ho musím ísť do sveta hľadať!“ — Dali jej obut tie železné čižmy a ona sa zachytila šírym svetom. Na veľa, na veľa prišla k mesiačkovej materi a našla ju sedieť bledú v temno svetlej izbičke. — „Pán Boh daj štestia, stará matka!“ pokloní sa usužovaná žena. „Pán Boh daj i tebe, zaďakuje starká, kdeže si sa tu dievka moja vzala, veď tu ani ptáčka, ani letáčka nechyrovať, nie žeby to človečika.“ — „Ach, stará matka, kdeže som sa vzala, pláčuci odpovie ona; pozrite len na môj živót! plod, ktorý pod srdcom nosím, rastie, a niet moci, ktoráby ma od neho oslobodila,

kremä ruky môjho muža Hadogašpara. Váš syn sa díva celú noc po svete: ach, zpýtajte že sa ho, zpýtajte, — či nevidel dakde môjho muža?“

Zapadlo slnce, zasvetil mesiačik; díva sa on po vrchoch, díva sa po dolinách, díva po šírom svete, ale nikde nevidí Hadogašpara.

Vrátila sa mesiačková mati a vznámla nešfastníci smutný chýr: „Nikde, dievka moja, nikde nevidel môj syn tvojho muža; ale na ti toto zlató vreteňence na pamiatku, a chod' k slniečkovej materi, azda ti tá bude vedieť poviedať.“

Strašnými mukami usažovaná stúpala ďalej až prišla k slniečkovej materi, a tá jasno oká stála v plameuuom blysku. „Pán Boh daj šestia, stará matka,“ pokloní sa príchodzia: „Pán Boh daj i tebe, dievka moja, Pán Boh daj! Kdeže si sa ty tu vzala? veď tu neslýchať ani ptáčka ani letáčka, niežeby to človečika.“ — Nešfastnica vykladá svoje trápenie a plačúci prosí: „Ach, stará matka, váš syn sa díva celý deň po svete, zpýtajte že sa ho, zpýtajte, či nevidel dakde môjho muža?“

Skrije sa mesiačik, zasveti slniečko; díva sa po vrchoch, díva sa po dolinách, nazrie sa i do hlbokého mora, díva sa po šírom svete, ale Hadogašpara nemôže vyzrieť. — Vrátila sa slniečkova mati a oznámi nešfastníci smutný chýr: „Nikde, dievka moja, nikde nevidel môj syn tvojho muža; ale na ti túto zlatú prasličku a chod' k vetričkovej materi, azda ti tá bude vedieť poviedať.“

Ešte sa raz vybrala na ďalekú cestu, a už jej palce začaly svietiť z tých čižiem, čo jich tak znosila. Ukonaná zadýchčaná ulahodila predca k vetričkovej materi a tá stála na úvetri s rozkostranou hlavou. — „Pán Boh daj šestia, stará matka! pokorne sa poklonila. „Pán Boh daj i tebe, dievka moja, Pán Boh daj! kdeže si sa ty tu vzala?“

ved' tu nevidal ani ptáčka ani letáčka, niežeby to človečika.“ — Nešfastná žena vykladá o svojom trápení a plačúci prosí: „Ach, stará matka, váš syn putuje vo dne i v noci po svete, — zpýtajte sa ho, zpýtajte, či nevidel dakde môjho muža?“

Zasvieti mesiačik, zasvieti i sluko; vetrik veje širym svetom den a noc; putuje po vrchoch, putuje po dolinách, putuje po všetkých kútoch sveta, a v tmavej jeskyni, kde nezašlo svetlo mesiaca, ani svetlo slnka, najde Hadogašpara; ale toho v moci drží zlostná Striga.

Vrátila sa vetrikova mati a oznamuje nešfastnici dobrý chýr: „V tmavej jeskyni, dievka moja, za troma vrchami a za troma dolinami je tvoj muž v moci zlostnej Strigy; ale ty len choď, azda ti poslúži štestie, a na pamiatku vezmi si toto zlató m o t o v i d i e l c e.“

Horko fažko preštverala sa pres tri vysoké vrchy a tri hlboké doliny, a tu stála pred ňou otvorená tmavá jeskyňa. Strach a hrúza ju obišly, ale sa len osmelila do tej strašnej diery. Tu sa naraz ozve tisíc hlasov, jeden strašnejší od druhého: ty taká a taká, kde tu ideš, čo tu chceš? — Hadogašparke sa podlamujú kolená, ale predca kráča ďalej a ďalej. Žaby, hadi, jašterice a všetok sveta zemeplaz zo všetkých strán škrečia a sipejú na ňu; ale ona len ide a ide na pred, až sa jej zablystí pred očima svetlo. — V priestrannej izbičke, pri temnom kahanci pradie tu krásno dievča na kámenom stolci: vretience jej vrčí, len sa tak sklepenie ozýva. „Pán Boh daj štestia, krásna priadka, pokloní sa príchodzia, povedz že mi, povedz, či tu býva Hadogašpar?“ — Ale krásno dievča, ako ju zazrelo, skočí z kámeného stolca a

rukama proti nej zalomi: „Utekaj, utekaj, aby ťa nezastihla moja pani; Hadogašpar tu býva, ale je pod veľkou strážou.“ — Už sa chcela vrátiť nešfastná žena, ale vtom sa jej zablystí zlató vretience. — Krásna priadka ho zazrie a hneď si ho pýta od nej: „Daj mi, povedá, toto zlató vretience, vyvediem ťa z tejto tmavej diery.“ — „Darujem ti ho duša moja, povie na to žena, ale ma pust k Hadogašparovi.“ — „Ach, ženička ľubá, to ja urobiť nesmiem, lebo by ma moja pani zmárnila“ — vyhovárala sa priadka a pri tom nezpustila oči zo zlatého vretienca, a zase ho len od nej pýta a prosí. Ale Hadogašparka stála na svojom a inak nechcela dať z ruky vretience. „No už ťa len pustím, povie na veľa dievča, čokoľvek sa bude so mnou robiť“ — a otvorila fažké dvere.

Na kamennej posteli leží Hadogašpar otočený deviatými hadmi a sladko spí. — Tu zaplače nad nim nešfastná žena: „Hadogašpar, Hadogašpar, muž môj drahý, položze, polož tvoju ruku na môj živót, aby som sa oslobođila od sedemročného bremena.“ — Ale Hadogašpar nepočuje nariekanie ženino a len spí. — V tom pribehne s krikom nastráchaný dievča: „Hory hučia, jeskyňa sa trasie; utekaj, utekaj, už ide moja pani.“ Uchytí nešfastnicu za ruku a vedie ju tmavou dierou von.

Svetne druhý deň a utrápená Hadogašparka ide zase tou istou cestou ku krásnej priadke: „Ach, duša moja, darujem ti túto zlatú prasličku, ak ma ešte pustíš k Hadogašparovi.“ Dievča liece jasným okom po zlatom vretenci, liece i po zlatej prasličke a otvorí fažké dvere. — Ako včera leží Hadogašpar na kamennej posteli a sladko spí. „Hadogašpar, Hadogašpar, muž môj drahý, položze, polož tvoju ruku na môj živót, aby som sa oslobođila od sedemročného bremena!“ — Ale Hadogašpar tvrdo spí a nepočuje nariekanie ženino. Tu pribehne zase s krikou nastrácha-

nó dievča: „Hory hučia, jeskyňa sa trasie, utekaj, utekaj, už ide moja pani!“ — A nešťastnica musí zase odísť od svojho muža. Vretience preč, praslička preč, ešte má, v rukách zlató motovidielce. Na tretí den zaberie sa poznovu tou istou cestou ku krásnej priadke a plačúci prosí: „Ach, duša moja, pust' ňa, pust' ešte k Hadogašparovi, darujem ti toto zlató motovidielce!“ — Dievča pozera na zlató vretience i na prasličku, pozera i na zlató motovidielce, a otvorí tažké dvere Hadogašpar otočený deviatym hadmi leží ako včera a sladko spi. — Zapače nad ním nešťastnica, že sa len tak tmavá jeskyňa ozývala: „Hadogašpar, Hadogašpar, muž môj druhý, položze, polož tvoju ruku na môj živót, aby som sa osloboďila od sedemročnej farchy.“ V tom sa preberie Hadogašpar a počne si pretierať oči: „Či spím, či sa mi len smíva, ako včera, a či naozaj počujem moju ženu?“ — Nešťastná žena hodí sa mu okolo hrdla a on ju pritisne ku svojmu srdcu — položí ruku na zakliaty živót a traja hadovia v tom okamžení zmiznú z nej; zmizne i z Hadogašpara hadov deväť a ona porodí krásneho syna.

Vrátili sa potom k svojim rodičom. Hadogašpar bol od tých čias človek ako druhý aj v noci aj vo dne, a žijú až po dnes, ak nepomreli.

DVANÁSTI BRATIA A TRINÁSTA SESTRA.

Podal a rozkladá P. Dobšinský.

Jeden kráľ mal dvanástich Synov : pekných vyrrostlých ako jedle suhajov a jednodruhému tak podobných, že jich každý na prvó oko za bratov poznal. A veru sa aj nemali veľmi čo deliť jeden od druhého, lebo rok po roku jeden za druhým narodili sa na svet. Rodičia jich všetkých veľmi radi mali ; ale toho najmladšieho matku predca najradšej videla, a nikdaž nebolo vídať zámutku na jej tvári, kedykoľvek na toto svoje najmladšie diefa pozrela. A to čím ďalej i tento i ostatní hore rástli, tým bola väčšia radosť rodičovská z nich.

Ale tu veru raz začala královná smutnou byť, a ani len vtedy sa jej tvár nevyjasnila, keď svojho najmladšieho syna videla. Dost sa ju zpytovali synovia, čo je taká smutná? že či sú jej oni azdaj nie dosť dobrí? Ona na to nikdy ani jednomu z nich neodpovedala. Raz kráľ voľačo sa shováral s královnou v zahrade, a ona po tej rozprávke ostala ešte raz smutnejšou. Tu pristúpil k nej ten najmladší syn. „Ale, mamička, povedzte že vy mne už raz, čo ste vy od jednoho času taká smutná?“

„Ach, syn môj drahý, poviedala mu matka; ak ti poviem, zle je; ak ti nepoviem, nuž je ešte horšie.“

„Ved’ že mi už tak radšej len povedzte, čo je?“

„Ach, veď ti poviem, poviem; Bóh daj by som ti radšej poviedať nemusela. Ale to už ináč nebude. Vidiš syn môj; rozprávala mu ďalej, vý ste dvanásti bratia a žiadnej sestry ste nemali ani nemáte; a to bolo dosiaľ naše i vaše šestie. Lebo váš otec to dakedy prisahať musel, že len dotedy smie svojich synov pri živote nehať, kým sa mu nenarodí dcéra; aby jeho synovia nikda sa nedoznali že dakedy sestru mali, a jeho dcéra aby sa nikda nedoznala, že dakedy bratov mala. A teraz ja sa cítim v nádeji a všetko sa mi tak vídi, že syna nebudeš mať, ale dcéru. Ak ja dcéru porodím, tak vy všetci zhynúť musíte. Váš otec vám o tom nič nedá znať; ale popredku vás pošle na náš druhý zámok. Tam vás dá pobit ešte v tú noc keď by sa vám narodila sestra. Ale ja by som nechcela, žeby ste mne vy pohynuli. Tak hľadže, nepovedz ty nikomu nič, ani tvojim bratom, kým doma budete; lebo by si i mňa i vás a život pripravil móhol. Len keď vás otec pošle na ten druhý zámok, poslúchnite ho a chodťte ta. Tam povieš tvojim bratom, čo je vo veci. A keď už tam budete, tak každú noc z vrchu zámku pozerajte sem na náš zámok. Keď uvidíte na našom zámku v noci trinásť sviec horiť, tak sa vám narodil trinásťty brat, a vtedy sa nič nebojte. Akby ste ale uvideli len jednu svieču, takže utekajte; bo to bude znak že sa vám narodila sestra a váš otec že už posal vás pobit. Najdete tam čo vám bude na cestu treba; a tak sa len pusťte všetci spolu do sveta. — Ešte potom dlho plakala nad týmto svojim najmilejším synom, a on si matku len tešil; že to azdaj ešte všetko na dobrú vypadne, čo aj budú prinúcený pred otcom utekať, že apon sveta zkúsá a dakedy keď otec umrie sa navráfa.

O dakolko dní dal otec k sebe zavolať všetkých dvanástich synov a vravel jim takto: „Synovia moji! vaša matka je čosi chorá, vidíte ako sa trápi od

jednoho času. Potrebuje ona pokoj, a tu pri vás, že ste toľkí, nikda je nie ticho v dome. Pójdete vy na tamto ten náš druhý zamok, tam sa môžete do dobrej vôle zabávať a hrať, kým vaša matka ozdravie. Potom vás dám nazpet zavolať.“ — Synovia poslúchli, pobrali svoju zbroj, rozlúčili sa s rodičmi a odišli na ten druhý zámok. Tu ale jim rozpozviedal najmladší brat, čo je vlastne vo veci a čo robíť majú. Nuž oni každú noc do polnoci jedni dvaja a od polnoci druhí dvaja na vrch zámku strážili, čo sa ozaj bude robíť na tom otcovskom zámku? Po prve dve noce nebolo nič; ale v tretiu noc na samú dvanásťtu, začalo jedno svetlo na otcovskom zámku horieť. Čakali za chvíľku, či sa zažne aj druhó; ale to sa nezažinalo. Chytró sa pozobúdzali, pobrali sebou zbroj o peniaze, posadali si na kone a utekali.

Prosto len do druhých krajín sa zabrali, aj tam len vždy ďalej sa púšfali, aby jich otec dajako nedostihol. Na dlhej ceste potrovili všetky peniaze, prepredali naposledok i kone i kráľovské šaty i zbroj. Obšarpaní, otrhaní a vyhľadnutí prišli napokon do jednych velikých hór. Tu si umienili, že akuáhle tie hory prejdú, hned' u dajednoho kráľa do služby stanú; bo si mysleli, že jich tam otec už len nenajde. — Ale tu jim tá hora voliako dlho trvala. Šli tri dni tri noce, a ešte vždy len do väťszej húšfavi zachodili. Cesty, chodníka nebolo; len pomedzi chrasť za divou zverov sa fahali. Napokon keď už tak ustali, že od chódze a hladu ďalej nevládali, prišli na jednu lúku. Na tej lúke na samom postriedku stál jeden starý pustý zámok: pred ním i za ním len samé lesy a hory! Dlho čakali, že sa dakdo ukáže z toho zámku, aby poznali čo za stvorenie v ňom býva; ale kde nič, tu nič, ani

len vrabec na streche nezačirikal. Pred večerom sa osmelili dnu.

V zámku všetko pootvárané, ale aj všetko pusto, nikde živej duši! V posried zámku palota a v nej dlhý dubový stôl a na ňom pre dvanásť osôb prikryto a pri každom tanieriku po kúsku snehého chleba. Da-jedni z bratov naraz chceli chytať a jesť, bo už ledva stáli na nohách od hladu; kremä ten najmladší jich upomenul, aby sa cudzieho nedotýkali, že šak ho oni vynajdú v tom zámku kdo to prikrýval, a potom si budú pýtať. Otvorili ďalej dvere z tej paloty. Tu chyžka malá a v nej jedna slamená postielka a pri nej stolička, a na stene chudobné šaty a zbroj: vsetko tak akoby pre toho najstaršieho brata bolo prichystano. Za prvou chyžkou druhá, za druhou tretia, a tak až po trinástu a každá otvorená a v každej pre jednoho z nich postielka, stolička, zbroj a šaty; len tie trináste dvere zamknuté boly. Kremä klúčovou dierkou videli, že tam nadó dvermi zlatý stolec visí, pri stene zlatá postielka a na stenách zlaté šaty pre jednu ženskú osobu. Dost sa oni namáhali dnu, že už tam najdu toho, kdo v tom zámku býva; ale tie dvere otvoriť lebo vylámať naskrze nebolo možno. Búchali, volali, že sa jim ozve voľakdo; lež odtiaľ sa nik neozval, ani najmenšie sa nepohlo v tej chyžke. Nuž sa oni usniesli na tom, že ten pustý zámok zaujmú, a hned sa i s chyžkami podelili: najstarší prvú a tak ďalej, naj mladší tú dvanásťu si zaujal.

Na to sa vrátili do paloty, že ani tým kúskom chleba už teraz neodpustia. Tu už každému na tanieri po kuse polievky ponaberano. Hned si každý doniesol svoju stoličku, a čo našli zjedli chutne. Za polievkou samo sa jim na stôl donieslo po kuse mäsa, za tým trocha hrubej strovy. I čudovali sa kde sa to všetko berie keď v celom zámku ani kuchyne ani ničoho takého nenašli; ale teraz veľa na tom neroz-

mýšali, po toľkom hladovaní jim len o to šlo, aby už žalúdok toľké kriky nerobil. Pojedli všetko akoby ho bol zpálil. Po večeri si poliehali spať a usnuli s tým, že več bude v noci alebo na ráno, čo bude!

Na druhý den bolo už slnce vysoko, keď sa pozobúdzali. Poobliekali sa do svojich nových šiat, prípravili sa do zbroje; a tak sa šli do veľkej paloty všetci vítať. Tu na dubovom stole našli zase dvanásť kúskov suchého chleba a čerstvej vody. Zajedli si smelo a hneď začal každý svoju zbroj ukazovať, vychvaluvať a sprobúvať. Tak sa zabávali a žili v tom zámku dakoľko dni a vždy ešte čakali, že sa jim dakdo ukáže. Ale v zámku, okrem nich, všetko ostalo pustó. Veru si om len to pomysleli, že tu najlepšie pred otcom ukrytí budú, a že keď len zbroj majú, tak jim nič nechybuje. Tá hrubá strova na ktorej dosiaľ žili, sice nevelmi sa jim páčila, bo ako kráľovski synkovia i na pečienky navyknutí boli; ale si mysleli, že zveriny dosť do okola, tak že si oni samy na pečienku zastrelia. Pobrali sa na poľovačku. Hueď prvý den boli šťastní a k večeru každý z nich doniesol do paloty dáku zver: ten ptáka, ten zajaca a ten srnu. Bláhali si ako jim to chutnať bude, keď jim miesto kaše a krupov na zajtra pripravia pečienku. Ale tu ráno v palote o nastrieľanej zverine ani znaku, ani večer na stôl z nej neprišlo nič, len zase hrubá strova a suchý chlieb. Tak to šlo den po dni, týžden po týždni. Nastrieľaná zverina vždy pres noc pokapala, a pečienka žiadana nikdy na stôl neprišla. To da jednych už pomrzelo: že vraj, čo oni kráľovski synovia majú tu takú biedu tried, že jim inde lepšie bu e — a chceli sa preč pobrať. Len ten najmladší jim to nedopustil, žeby aspon dakoľko rokov tu počkali, kým otec na nich zabudne a hľadať jich prestane. Tak oni žili tu za celých dvanásť rokov, vždy na mále a na biednej hrubej strove. Kremä keď si niekedy

na poľovačke dákeho ptáčika lebo zajačika upiekli, tak dačo lepšieho zjedli. Ale na tú svoju sestru usta- vične si sfažovali a zastrájali sa jej zle nedobre, že ju zabijú ak sa jím dostane dakedy do moci; keď oni pre ňu nevinní tolkú biedu trpieť musia.

Za ten čas doma jich sestra dorástala a len tak krásou prekvitala. Rodičia už aj zabúdali na synov, takó miló jím bolo toto dievča a tak dobre vedelo svojim štebotaním a vyzpevúvaním celý zámok zabávať. Otec i matka len tak riástli od radosti, kedykoľvek na to dievča pozreli. Že ono dakedy bratov malo, o tom nesmel nik v zámku ani najmenšie naštrknúť. Ale tátu štebetu ako trocha k rozumu prišla, neprestala to jedno honiť; že či ona ozaj žiadnych bračokov nemala, a že ako jej to pusto keď je ona samotnó diefa, a nemá sa ako ani s bračokom ani so sestričkou potešíť. Dosť jej to chceli z hlavy vyraziť; ale ona si to nedala. Najme matku každý den unúvala a neprestávala sa ju zpytovať: „Ale mamička! už mi len raz povedzte, či som ja ozaj nikda brata nemala ani nebudem mať, veď to každó diefa lebo bračoka lebo sestričku má?“ — „„Ach, dievka moja, ani sa ma neopytuj toľko; už si ty len sama s nami v celej rodine.““ — „Ale som ačak vždy tak nebola?“ — „„Bola, nebola; čože ti je po tom? veď fa to nepoteší““ — „Ba ver ma, mamička, poteší; len mne vy to už raz povedzte!“

A to tak šlo i ďalej, kým len matka nevyrozprávala všetko o jej dvanásťich bratoch, akí boli čo robili, ako sa do sveta pustili, a ako jich otec na všetky strany dal hľadať. — „Nuž a či jich to, mamička moja, naskrze nikdo nemôhol nájsť, kde sa podeli? opýtal sa dievča. — „„Veru nikdo, dievka

moja!“ “ — Ach nuž veď jich ja vyhľadám ; daj ti mi Bože, veď to i velká vec.“ — „Veru velká ; dosť vojska sa tých už nahľadalo , a predca ani chýru o nich. Kdeže by si ty šla, veď si ty len maló dievča!“ “ „Ej ba veru som ja úž dosť hodná. Pójdem ja len z dediny na dedinu z dom na dom a všade sa povyzptyujem : či ste tu nevideli takých a takých dvanásťich bratov putovať ? A keď poviem že som ja jich sestra a že jich chcem vyhľadať, nuž mne to dobrí ludia čo jich videli povedia. Veď azdaj sa len do zeme neprepadli, žeby jich nik nebol videl ?“

A takto by ešte dlho bolo to dievča matke vykladalo, ako si tých bratov hľadať bude, keby nebol na to prišiel sám kráľ a neopýtal sa : že čo to zase šteboce ? — A dievča mu povie zrovna do očí, že si veru ide bratov do sveta vyhľadať. — Dosť kráľ všakovak i hrozil i prosil, i bránil i odkladal vec zo dňa na den ; dosť i kráľovná plakala a dcéru odhovárala, že s kým sa ona tešíť bude, keď ani dcéru mať nebude : táto sa ani odstrašiť ani odhovoríť nedala, a len ist a ist za bratmi. Na vela jej to rodičia povolili a vypravili ju s peňazmi aj s mnohými slúhmi do sveta.

* * *

Šla ona z dediny do dediny, z krajiny do krajiny — tu nikde o jej bratoch ani chýru ani šlaku. Pomaly sa peniaze minuly, a sluhovia jeden po druhom ju pozanehávali; bo nik nechcel s ňou chudobu a biedu snášať. Samotná ako palec putovala ďalej, kým sa nezatárala i ona do tých hór kde jej bratia bývali.

Na tretí deň, ako po tých horách pustovala, prišla i ona do toho starého zámku. Vnišla prosto dnu, že sa i tam bude vyzvedovať o jej bratoch. Títo boli práve na poľovačke , a tak v celom zámku ani živej duši

nenašla. Len v tej palote na dvanásť osôb bolo prikryto a pri každom tanieri kúsok toho suchého chleba. Uchytila si od kraja jeden a zjedla. Potom prešla všetkých tých dvanásť izbičiek až po trinástu. Tá sa jej sama otvorila, ona vnišla dnu a v strachu, že už za sebou hrmot počula, učúpila sa pod tú zlatú stoličku pod dvere.

Dvanásť bratia práve vtedy prišli z poľovačky domou. Nezpozorovali nič, iba keď si najmladší ku večeri sádal, tu mu chleba niet!

„Dakdo ste mi, povedá, chlieb prekryli; vráfte mi ho!“ — „„Ej kdoby ti tuná chlieb prekrýval? povie mu najstarší; čuš, a jedz čo máš!“ — „No ba mi je nieto; pozri, že mi pri tanieri prázdro miesto. Ak ste mi ho neprekryli, nuž ste mi ho zjedli“ — žaloval sa tento, — „„Kdoby sa tu na tvoj chlieb lakomil? Nepokúšaj nás!“ — osotili sa naňho bratia. — „Ej ba; veď viem, hovoril tento, že vám nikdy nie dosť na tom, čo tu máte; naveky sa žalujete, že musíte hladymrieť. A ja len toľko mám, koľko vy; a teraz mi ešte aj z toho odnímate.“ — Z reči do reči taká hádka povstala medzi nimi o tú omelinku suchého chleba, že sa jeden druhému do vlasov dávali. Taký krik robili, že jich sestra až hen do tej trinástej izbičky počula čo za reči medzi sebou mali. Tu najviac potom len na niu zle bolo, že je ona všetkemu príčina; bo že keby nie ona, žili by si dosiaľ doma po královsky a tolkú núdzu by netrpeli. Naposledy keď sa takto nažalovali a navadili, tak sa i pod svedomím všetci jedenásti tomu jednomu vyzvedali, že mu oni ten chlieb nevzali. — „Tak, povie ten najstarší musel dakdo cudzi tu byť, čo ten chlieb vzal. Poďme a hľadajme ho. A keď ho najdeme priam ho zabijeme, načo tu medzi nami roztržky robí a aj o ten ostatný kus chleba nás pripraviť chce.“

Hneď poskákali všetci: zdulovali všetky kúty v

zámku; ale nič neonašli, bo do tej trinástej chyžky ešte dnu nemohli. Hľadanie sa jim naposled zunovalo, nuž išli každý do svojej chyžky spať.

Ako sa zoblieka ten najmladší z nich, začuje v tej vedľajšej trinástej chyži dýchanie. Hned si on pomysel, že už vynašiel zbojuníka; lebo v tej chyžke nebolo dosiaľ počuf ani muchu prebrnkuúť. Priložil ucho na kľúčovú dierku, a dýchanie počul ešte lepšie, potisnul dvere, a tie sa mu teraz otvorily. Tu našiel krásno dievča, jemu samému v tvári veľmi podobné. Hned z tej podoby na to súdil, že to bude jich sestra. Tak sa jej len potichu prihovoril a vyzpytoval sa ju kdo je? čo je? — Ona mu hned všetko vyrozprávala: že je ona jich sestra a kolko ona už vytrpieť musela kým jich vynašla; ale že sa bála ohlásť, keď počula ako sa vadia a ako sa jej zastrájajú, — a že ona musela ten kúsok chleba zjesť, lebo že jej už o zkapanie išlo — „No neboj sa ty sestra moja nič, poviedal jej naostatok brat. Len ty tu ostaň kým fa prídem zavolať; ja to pri bratoch vykonám, že ti nič neurobia. Zajtra jich trochu pribavím na poľovačke, kým aj polievka na stôl pride; ty každému z jeho chleba odlom a z polievky odjedz. Veď uvidíme, čo na to povedia.“

Na druhý večer keď sa bratia navrátili z poľovačky, bolo každému z chleba odlomeno a z taniera polievka odjedená. — „Hop! povieda teraz najstarší, tu predca musí dakdo byť; vidzte každému nám i chlieb i polievka chybí. Ani nejedzme, len podľme a hľadajme ho; my toho musíme dostať a zabiť.“ — „„Ale, povie mu ten najmladší, akby to tak dakdo z rodiny, alebo naša sestra tu bola?“ — „Hej! tej by sme sice len neodpustili. Ona je všetkej našej biedy príčina. Hľadajme len za to, že ju zmárnime, ak je ona“ — volali bratia. — Dost jich ten najmladší prehováral; čiбы taki ukrutní boli, sestru si zabíť, ak

by to ona bola — oni naňho nedbali. Len sa rozbahli s holými mečmi po zámku, a že, vraj, kdo ju prvý najde, nach ju ten prekole. Neborská jich sestra trpla v tej trinástej chyžke, a len to čakala kedy ju už prekolú; ale trinásta chyžka rozhnevaným bratom ani na um neprišla, ako taká do ktorej sa nikdy nechodilo.

Po dlhom daromnom hľadaní polihali si spať a ráno šli zase všetci na poľovačku. Keď sa večer vrátili: tu každému z jedla chybí a postele všetkym poburkané. — „No už ho musíme najst a zabif, čo nám toto tu robí; veď je to do neztrpenia“ — zastrájali sa pri večeri všetci. — Ten najmladší jim zas len pekne: „Ale, povedá, ak by tá naša sestra už rok o hlaď a smáde nás hľadala a teraz by nás domou volala, že nám otec už nič neurobi?“

„„Ej už by sme jej tak len odpustili!“ — poviedali bratia. — „No tak podte, tu je!“ — poviedal najmladší.

Stým jich zaviedol do tej trinástej chyže a tu sa všetci so sestrou uvítali, a prosili ju za odpuštenie, že sa jej nevinnej tak zastrájali; a nemohli sa jej dosť nadákováť, že jich príšla osloboďiť. — Ešte sa v tú noc len tam naspali a ráno nabrali z tej sestrinej chyže zlata na cestu a z tých svojich zbroj a tak sa pobrali von zo zámku, ani sa neobzreli. Práve vtedy sa bol trinásty rok vyplnil, ako tam bývali a ako jich sestra hľadala.

Ako tak idú von dvorom, ozve sa na nich jeden hlas z kúta: „Tajdete, povedá, a ani sa mi neodslúžite, ze som vás od toľkých rokov tu choval.“ — Obzrú sa — a tam stojí za nimi starec, šedivý ako holub. Hned sa pobrali všetci k nemu, a zpýtali sa ho, ako sa mu majú odslúžiť?

„Deti moje! hovoril starec, i to vám poviem ako sa mi odslúžiť máte; ale najprv i to počujte, kdo som

ja a načo ste vy tu boli. Ja som, či vidíte, vášho otcov vlastní brat; ja som ho vychoval a býval som mu vždy dobrý. Ale on ma z mojej krajiny vyhnal. Ja som potom ako chudobný človek o dvoch rukách pracoval, kým som tú strovu sobsieral ktorou som vás už od trinástich rokov živil. Potom som moju krajinu na tieto pusté hory zaklial a vášho otca tak prekliali: aby nikdy neboli šťastný ani na svojich potomkoch, kým vy za jeho hriechy hladom a biedou to nevytrpíte, čo som ja tiež dakedy trpieť musel. Vy ste to všetko pretrpeli, a teraz už môžete šťastne panovať. Koľko chyžiek v tomto zámku, toľko veľkých zámkov najdete v mojej krajine; každému z vás dávam jeden. Ale ešte voľač vykonáť musíte. Najmladší z vás mi hlavu zoťene.“ — Dlho oni na to privolif nechceli; ale jim starec napokon rozkázal, a ten najmladší mu ju zfal. — V tom ako mu hlava odpadla, on sa na prach rozsypal, zámok pustý sa prepadnul i s ním; ale na miesto toho stála okolo nich odkliata krajina s trinástimi zámkami. Dvanásti bratia svojich dvanásť, a trinásta sestra svoj trinásty si zaujala, v ktorom hneď aj svojich rodičov obydených našla. — Tak sa radovali zase všetci spolu, a panovali dlho a mocne.

TRI STROMY.

Podal a vypravuje Janko Rimavský.

Bol raz jeden chudobný otec a ten mal troch sýnov. Dvaja starší boli na oko hodni šuhaji, ale ten najmladší videl sa byť veľmi sprostým, a každý ho len pecúchom prezýval Synkvia z roka na rok dorástali, a tu pomály prichodil čas, aby sa aj ďalej poobzerali. — „Deti moje, zavolá jich v jedno rano otec, vidíte samy, v akom sme spôsobe, že tu takto všetci uenabudneme, a vy chvala Bohu ste už v tej dobe, kde aj samy štestia probovať môžete: vyberte sa a chodte do sveta!“ — Synovia poslúchli; vystrojili sa ako mohli na pochytre najlepšie, a hned' na druhý den pustili sa do sveta.

Idú idú, kde jich oči vedú; idú za hodný čas, až prišli na krížne cesty. Tu chvíľu zastanú a jeden na druhého popozerajú: „No, akože tu spravíme? — Ale rada dlho netrvala: dvaja starší sa zachytili rovnými cestami. — „A ty, povedia tretiemu, chod' tamou stranou, — to je dobrá cesta pre pecúcha.“

Čože si mal počiať? Pustil sa tou planou, zarastenou cestou po hore, a čím ďalej stúpal, hora bola tmavšia, hustejšia. Túlal sa, škriabala neborák tou horou, až sa predca napokon horko fažko vytáral na jednu lúku, na ktorej na samom posreďku tri stro-
my jeden popri druhom stály. Hrubé to boly stromy

a široko rozkonárené; a keď sa na ne podíval, dák mu čudno a clivo prichádzalo, lebo také stromy ani v celej tej hore, ani predtým za svojho života nikde inde nevidel. Z toho si ale neveľa robil, bol rád neborák, že prišol na miesto, kde si môhol oddýchnuť, a tak si popod tie stromy sadol do chládku.

Sedí chvíľku a obzerá sa do okolia; tu mu do očí padne veľká hromáda naváľaného skála, a keď sa lepšie rozhľadel, videlo sa mu, že sa pomedzi to skála ako dáky vchod ukázuje. Eh, myslí si, musím sa ja tomu bližšie prizrieť — stane hore a ide pravota. Musel sa uhnúť, lebo kus nízko padlo, a tak vošol dnu. Počalo mu byť pravda všakovak, srdce mu klepal, ale predca krok za krokom vždy ďalej, vždy ďalej šiel; a čo krok, prieschod sa stával voľnejší, priestrannejší, a počalo sa v ňom aj trochu rozvidnievať. Tu aj jemu na srdci odľahlo a počal smelšie stúpať: až tu naraz hop! — prišol ku sklenaným dverom; za dvermi izbička, na posred izbičky stôl na jednoho prikrytý a na boku odpravená posteľ. Suhaj bol lačný, a keď ho nemal kdo ponúknut, ponúkol sa sám; sadol si ku stolíku a najadol sa do dobrej chuti. Tu sa po tíšku otvorily v stene ukryté dverce: krásno dievča stúpilo dnu a „Vitaj, povedá, Janko, vitaj, už tak dávno čakám na teba!“ — Divno mu to bolo veľmi, najme keď svoje vlastnie meno počul, a nevedel čo má odpoviedať; ale keď ho to dievča tak pekne privítalo, všetko sa mu zdalo, len akoby doma bol; a keď ho ponúkla, že si teraz už, ak sa mu tak páči, môže aj odpočínuť, nedal si to dvarazy poviedať. Dievča odišlo, a on si ľahol do mäkkej posteľ a spal do bieleho rana ako v oleji.

Keď sa ranou prebudil, už ho slaninka s chlebom na stole čakala. Po chvíli sa otvorily dverce, dievča stúpi do izby a počne sa mu prihovárať: Janko, o voľač by som fa prosila: ak sa úfaš sily tie tri

stromy, čo tam na tej lúke stoja za tri mesiace zofaf, zotni jich; veru sa ti dobre odslúžim.“ — „Dobre, keď tak chceš, povie na to Janko, to sa ti môže k vóli stáť“ — a hneď sa do roboty poberal. — Zarúbne raz, dvarazy — tu akoby do skaly zafal, sekera mu odskočí, drevo tvrdó ako hrem. Ale len rúbal a rúbal, a čo den práca mu ľahšie šla od ruky a krásno dievča mu donášalo jest. O mesiac, padol jeden strom, a s ním naraz jedna tretina hory; o mesiac zase padol druhý, a s ním druhá tretina hory; na tretí mesiac zrútil sa i tretí strom, a s ním sa aj ostatnia hora do koreňa vyvrátila.

Keď to vykonal a trochu si oddýchnul, zase ho prosilo to dievča, aby tie stromy za tri mesiace porúbal a pokáľal; a keď aj to bolo hotovo, aby to porúbané drevo na hromadu snosil a zapálil. — Už vatra blčala a plameň vysoký stával: tu zo všetkých strán všakové potvory počaly naň dodievať; ale mu to dievča popredku bolo dalo jeden bič, ktorým okolo ohňa behajúc tie potvory šibal a ktorú šibnul, pospolu každá do ohňa skočila. To trvalo za sedem dní a sedem nocí, a keď oheň už celkom vyhasol, zvalil sa Janko na zem a zaspal, akoby ho zarezal. — Tak spal, spal za dakolko dní a keď sa prebudil, našol sa v jednej hrdej svetlici a bol do čistých bielich šiat oblečený a pekne vyumývaný. V strachu skočil z posteľe, a tu oproti stalo veľkó zrkadlo, ale v takom strachu sám sa v ňom nepoznal. O chvíľu ukročil dnu mládenec a spýtal sa: „Čo rozkáže vaša kráľovská jasnosť?“ Janko vyvalil na neho oči, lebo sa nemohol spamiatať, čo sa to s ním robi? Mládenec sa poklonil a odišol. Po chvíli príde druhý, a napokon aj tretí, a ten ho do krásnych šiat poobliekal.

Hneď na to roztvorily sa dvere a trinásť jednako v biele šaty poobliekaných dievčeniec stúpi do izby. Tu mu všetky začaly ďakovať, svojim oslobooditeľom

ho nazývaly, a za odmenu, aby si jednu zpomedzi nich vybral. Dlho myšiel, či ma, či nemá vyberať, a ktorú? lebo jedna od druhej bola krajšia. Ale sa na pokou predca len osmelil: „Keď je tak, povedá, že si mám jednu zpomedzi vás vybrať, nechže bude tá, čo mi už doteraz dobre robila.“ — „Poznaj si ju, vyber si ju!“ zaštěbotalo jednym razom všetkých trinásť. V posredku stála ona, a keď Janko na ňu ukázal, priskočila k nemu a padla mu okolo hrdla; ostatné popadaly na kolena a ešte raz mu za osloboodenie ďakovaly.

Dvanásť dievčat odišlo a Janko so svojou volenicou ostál. Teraz mu vyrozprávala, kde sa tento palác vzal; že sú to tie tri stromy, ktoré zrúbal, a tá hora, že je krajina, ktorá bola zakliata. A hneď na to vyhlásila ho za kráľa, — poukazovala mu celú krajinu a dala sa s ním sosobášiť. Ešte to nebolo dosť,

— Vedela ona, že sa Janko u svojho otca na kráľovstvo nechystal; dala z celej krajiny pozvolávať najmúdrejších ľudí, a od tých sa pod krátkym časom naučil všetko, čo treba kráľovi vedieť.

Janko náš bol kráľom a dobre sa mu viedlo. — Ale po jednom čase prišlo mu na pamäť, žeby sa mu svedčilo rodičov navštíviť. — Pred ním aj za ním šlo vojsko a on v posredku s kráľovnou viezol sa na hrdom koči; ale vzal so sebou aj tie otrhané šaty v ktorých bol dakedy z domu vyšol. Keď ku dedine dochádzali, práve vyhaňali statok, medzi druhými aj jeho bratia. Len čo jich zazrel, pospôlu jich poznal; skočil dolu, poobliekal zaváľané šaty a pribehol k nim. „Hľahľa, vidiš ti ho náš pecúch; nuž kdeže si sa ty tu vzal?“ — vítali ho bratia starým spôsobom. „Len si som ja tu!“ — povie ma to kráľ Janko; vychytíl jednomu bič a počal s ním plieskať. V tom prihrmel kráľovský koč s vojskom; od strachu sa všetci rozutekali a on vyskočil do koča. Vojsko malo

v dedine pripravené hospody a kráľ mal u jeho rodičov obsadnúť. Dobrí Ľudkovia od radosti nemohli mu ani miesto najť a popredku odpytovali, v čomby sa mu nestalo po vôle. — Medzi shovórkou dopytoval sa kráľ za synov. Tu neborkú mať sľzy od žialu zaliały; rozprávala mu o svojom Jankovi, ako dávno zdomu odišol a doteraz sa nevrátil; ako ho zpomedzi troch najradšej videla, lebo že ju vkaždej veci najlepšie poslúchal.

„Ej, nepláchteže vy, povedá, a netrápte sa nič, veď sa vám on vráti!“ — a dal jej peniaze, aby nachystala večeru. Oheň sa hned rozdúchal, varilo sa, pražilo sa, pečene sa piekly. Kráľ medzitým kdesi odišol, a o chvíliku pekne krásne prikvitne tu Janko. — Matka neborská od radosti dobre z kože nevyskočila a skoroby bola aj na večeru zabudla. — Janko sa stavál, že mu je zima a pýtal matku, aby mu dovolila ražeň s prasafom obracaf, že sa chce trochu pri ohníku zohriat. „Dobre, povedá, syn môj, obracaj a daj pozor na kuchyňu kým sa z izby vrátim.“ Tu Janko zachyti skoro nôž a šmik! odrezal prasatu nôžku. Matka sa vráti, vidí ako si Janko pečienčičku chutne ujedá. „Jasná okovaná strela, povedá, či ty tu tak budeš kuchárif? dobre ho vybuchnátovala a potom vystrčila von. — Keď večera bola na stole, ustanovil sa kráľ, sadol si za stôl a najedol sa po chlapsky. Po večeri popravili pre kráľa a pre kráľovnú posteľ, a dvaja starší bratia polihali si na lavice. Kráľ zase dakde odišol a o chvíľu prikvitne Janko. Bratia ho hrešili, že tak pozde ide, že móhol kráľa videť, a tu si, vraj, na prýpecku ľahni a spi. Janko sa mechri, z boka na bok obracia, a po chvíli ide ku posteli a chce si ľahnúť: že mu, povedá, na prýpecku zle. Bratia skočili a buchnátami ho na prípecok uložili. Zase len po chvíli sproboval, a zase si dakolko buchnátov utřzil. Na trefom raze sa ale lepšie pousi-

loval a ľahol si ku kráľovnej. Bratia poskákali, zavolali rodičov so svetlom a počali milého Janka duriť z posteľe. V tom ten odkryje planú košeľu a na prsach sa mu zalygota královská hviezda. — Tu všetci pred ním na kolená popadali a prosili za odpuštenie. — On jim odpustil — „že si, povedá, len kus žartu chcel urobiť.“ — Potom bneď na druhý den pojal rodičov aj bratov do svojho zámku a tam sižili spolu šťastne a žijú doteraz, ak nepomreli.

ZA ZLATÝM JABLČKOM.

Podali : Sbierka Važecká a P. Dobšinský, ktorý i rozprává.

V jednej dedine na pokrajisku bývala jedna vdova: a tá vdova mala tri dievky. Raz pred večerom prišiel do tej dediny žobrák, a pýtal si z dom na dom nocľah; ale že bol veľmi otrhaný, nikde ho prijať nechceli. Na ostatok prišiel i do toho krajiného domu; „Či by ste ma, povedá, matko, neprenocovali?“ — „Kdeže by som vás ja prenocovala, povie vdova, veď je nás samých dosť do takej malej chyžky!“ — „Ej lenže ma, len prenocujte; veď sa ja hockde na lavičke naspím.“ — Tak ho ona už len prijala na ten nocľah. Keď išli spať, popravily mu pred pec na lavičku, a on sa už tam len naspal do rána, ako sa naspal. Ráno sa prvý prebudil, z lavičky zošústol, podčakoval sa za nocľah a poberal sa preč. Tá najstaršia dievka, ako obyčaj, šla von zo dvier vyprevodil ho: a podívala sa za ním až na dvor. Tu ti ten vypustí z kapsy jedno zlató jablčko a ono sa pekne kotúľa za ním zo dvora na ulicu, z ulici na pole a z poľa do hór. A tá najstaršia všade za ním, že si ho uchytí, čo ani nezvie: že načo je to, vraj, žobrákovi? Ale jablčko všade za starým sa ponáhľalo, ako čoby z dácej stráne dolu letelo, a ona ho dochytíť nemohla. Iba keď ti raz zastanú v horách na jednej širokej lúke pred jednym zámkom, a žobrák si jablko zodvihol. „Už

nám, povedá, ďalej netreba ísť; už si raz moja!“ — a s tým ju zaviedol dnu do toho zámku. — Tu ná ztriasol zo seba žobrácke šaty a premenil sa na o-zrutnó chlapisko. Dievča povodil po dvanásťich chyžiach a rozprával jej: Tu ty mne budeš týchto dvanásť chýž vymetať a ješ varíť, kým ja budem na poľovačky chodiť; ale tamto do tej trinástej nena-kukneš, lebo ak to urobiš, priam fa zabijem. A teraz, hľadže, tu máš klúče! Ak ma budeš poslúchať, budeš mi ženou a bude ti u mňa dobre!

Dobre lebo nebárs! Na druhý den ráno pobral sa čert, že vraj ide na poľovačku; a zase jej všetko poprihrážal čo ako má robiť. A na ostatok povieda: Tu máš túto človečiu hlavu: uvariš mi ju na večeru, a sama si vylúp oči a urež nos a uši z nej, uvar si jich či s mliekom či s medom a zjedz ešte kým ja pridem. — A stým pošiel.

Ona sa iba teraz obzrela kde je? čo je? Ale čože bolo robiť? pribrala sa len ku svojej práci. Tu von na tej širokej lúke bola jedna studňa, tašla naj-prv na vodu. Ako tú vodu váži, priletia k nej tri biele holúbky a sadnú si na zrub. — „Oprskniže nás, povedajú, len trocha tou vodou a daj sa nám napíť; bu-deme ti na dobrej pomoci!“ — „Ej čoby ste mue vy! osotila sa na nich. Ja musím môjmu pánovi jesť va-riť, a nie sa tu s vami zapodievať.“ Chytila vedro a odišla dnu. — Holúbky smutné v druhú stranu odletely.

Tam dnu vylúpila oči, odrezala nos a uši z tej hlavy, a hlavu postavila do hrnca — nachže sa mu, vraj, tam vari. Ale sa jej samej od tých očí, nosa a uši hnušilo: kdožeby to, povedá takú hnušotu jedol, hoci priam aj s medom? — a hodila jich pod metlu. Teraz už zametala tie chyže od prvej do pokonej: to boli jedna krajšia od druhej a samó zlato a samé drahé veci v nich. — Len, povedá si, čo to ešte mó-že byť v tej trinástej, keď sú tieto už také pekné?

A vždy väčšmi ju to škrelo, čím bližšie ku tej trinástej dometala. Až keď už tú dvanásťu zametla, vzala i ten trinásty kľúč a otvorila. Tu ale dobre od divu a ľaku z nôh nezpadla, a čo ďalej pozerala, to sa jej väčšmi podlamovaly kolena. Po stenach visely na klinoch samé ľudské hlavy, drieky a nohy, a pri dverach staly dve bočky krvou naplnené. Ale chyža bola tmavá, nevidela dobre čo je to. — To hádam, buďte ten med, čo si mám s ním varit — pomysela si a omočila prst do prvého suda. Ale počo ho omočila, po to jej hned odpadol. V strachu a od bolesti uchytila ruku preč, dvere za sebou zavrzla a utekala cez všetke tie dvanásť chyža a všetke jich krvou zafrkala až do kuchyne. Tuná si už potom krv voliačko stavila, a ruku poviazala. — „Ach Bože môj, Bože! čože ja už teraz budem robiť? tak nariekala, už ten teraz zvie že som ja v tej trinástej chyži bola, a mňa tu zabije. Len ako by som ja to zatajila?“ — Nuž tu ako mohla tú krv posberala pozmnývala do uteráka; potom kurčatá lapala a rezala, aby mu mohla poviedať, že to pri tom sa porezala. A v strachu čakala kým ten domou pride.

Len ho tu raz vidí ako domou ide: začne sa triasť ako osyka. Vnide on dnu, opýta sa jej: „No či si mi navarila? — „Navarila“ — povedá. — „A či si sama zjedla, čo som ti kázal?“ — „Zjedla“ — odpovedá mu ona, a on: — „Oči, uši, nos, kde ste?“ — „Tu sme pane!“ — ozvú sa tieto a vyskočia zpoza metly. — „No vidíš, povie jej, na druhýraz ma neklam, lebo môžeš zle pochodiť. A tože ti čo na prste?“ — „Ach to je povedá, nič; len som si pomyslela: že čiby si ozaj takú hnusotu, tú hlavu jedol; chcela som ti radšej kurence pripraviť nuž som sa porezala. — „Aha! povedá, porezala si sa nevolu; ale si bola v tej trinástej chyži. Teraz že si ma neposlúchla i teba tam s druhyma zaúdim, a tvoju krv si vycedím miesto vína. — Hned ju chytil, do tej chyži zavliekol, krv z nej vycedil, telo na kusy posekal a povešal. — Potom schrupkal so všetkym tú uvarenú hlavu.“

Ako sa najedol, šiel hned po tú druhú dievku. — Kýva sa ti hore dedinou od domu ku domu a pýta si ten nocľah. Ale mu ho zase nikde nedali, a naša vdovica pozamykala sa pred nim od strachu. A on ti príde pod oblok: „Gazdino! povedá, smilujte sa aspon vy, keď ma inde prenocovať nechcejú.“ — „Veru vás ani mi neprenocujeme, zavolala mu vdovica, lebo v našej chyži ani pre nás samých dosť miesta niete.“ — Veď sa ja už naspím aj v piklete (pitvore), len či to pod strechou bude; už ma len

primite.“ — Na veľa prosenia prijaly ho aspon do toho pikleta. — Ale tu večer začal žobrák v piklete od zimy sa triaſť a jajkať a zubami drkotať; že tieto pre neho ani zaspäť nemohly. Tu povie tá strednia: Aj mamo! lenže ho už vezmíme dnu, veď ja preňho ani oči zamknúť nemôžem. Tak ho zavolali dnu a uložily pred pec na lavičku.

Ráno ešte za tmy zošmiknul sa žobrák z Javičky a poberal sa preč. Tá strednia dievka skokla aspon dvere za ním zavrieť. Tu jej on vypustí zlató jablčko z kapsy; a ona všade za ním, že si ho uchytí, z pikleta na dvor, zo dvora na ulicu, z ulici na pole, z poľa do hór, až kým neprišli ta do toho pekla kde on býval. — A tu i ona nebola lepšia od tej predošej, hneď na druhý den dostala sa na klin a tam so sestrou sa údila.

A teraz už po tretí raz vliekol sa žobrák hore dedinou. Ešte ho len zďaleka videli matka s dievkou — už sa dobre pozamykaly, aby dnu k nim nemôhol. A on jim zase len prišiel stukať pod ten oblok: „Ach lenže, len; aspon na stienke ma nehajte; tu sa učúpim pod obločkom, veď vám tu nebudem zavadzať.“ — Na veľa modlikanie, nehaly ho tam. — Večer sa začne milý žobrák od zimy triaſť a stenať a jajkať a zubami drkotať, tak že tieto tam dnu ani oka zohnúť nemohly. „Mamo, povedá tá najmladšia dievka, už ho len pustme dnu, veď nám ten do rána tam zcepenie, iba biedu budeme mať s nim.“ — „Veď nemali by sme preňho spať, tak ho už len pust; ale to ti prikazujem, ráno keď preč pojde ani len vyhliadkom za nim nekukni. — Tak ho i teraz len pustili dnu a uložili.

Ráno keď žobrák odchodil, zatísla mu sama matka za päťami dvere. Ale najmladšia dievka už kukla vyhliadkom za ním, či je to ozaj ten čo tie zlaté jablčka za sebou púšťa. Ako videla zlató jablčko za ním sa kúľať, hneď vyskočila von a prosto ta za ním! Lebo si ona bola umenila, že musí zvedieť, kde sú jej sestry a čo sa s nimi porobil. Ale ona nehladela na zlató jablčko, ale sa okolo seba obzerala, a dobre si zachovala, kăde šli z dediny do poľa, a z poľa do hór, kym sa tam dakde nezatárali ku tomu jeho zámku. — Tu zastane pred ňou ozrutné chlapisko: „Moja si, povedá, už viacej neujdeš. Ale neboj sa, bude ti tu dobre; len či ma budeš poslúchať.“ — A potom ju povodil po všetkých dvanásťich chyžiach a poprikoval jej čo tam bude robiť: iba, vraj tieto chyže budeš vymetať; a len do tej trinástej mi ani klúčovou dierkou nenákuňeš! — Potom on zase odoberal sa preč, že, vraj, na po-

ľovačku; a hodil i jej človečiu hlavu a vravel: „Toto mi pripraviš na večeru, a ty si vylúp oči, odrez uši a nos a zjedz trebars v mlieku trebars v medu, tak mi budeš verná.“ A stým pošiel. — Tu si ona myslí, čo to z toho má vykvitnúť? Ale povedá, už mu ju najprv len postavím, aby mu dobre uvrela. A šla na tú studňu na vodu. Priletely k nej tri zlaté holúbky a sadli si na zrub. — „Oprskni že nás, povedá, tou vodou, a daj sa nám napiť; veru ti budeme na dobrej pomoci!“ — Ona sa hned zvrtla a trirazy zahodila tej vody na nich; a potom každého lapila a omočila mu pysk do vedra. Tie hned ztrepotali krídelcami a poviedali jej: „No dievka moja, my tebe budeme na dobrej pomoci; ty sa neboj nič, keby tvoje sestry tak boly nám urobily ako ty, boly by sme jím spomohly; ale tie sú už nie živé. A ty hľadže, keď chceš i dobre obstat aj živá byť, takže nejedz tie oči, uši, nos, čo ti ten čert dal; ani do tej trinástej chyže ešte dnes nechod. Ale ulap mačku a daj tej tie oči aj uši aj nos zjesť a vezmi ju ku sebe do vrecka; veď potom uvidíš, čo sa stane a zajtrá ráno zase prídeš sem na vodu.“ — A stým holúbky uleteli preč.

Ona vzala vodu; postavila mu tú hlavu a oči, uši i nos z nej dala zjesť mačafu a to vzala ku sebe do vrecka. Aj tie chyže pekne pozametala a do tej trinástej ani ne-nakukla. — Večerom prišiel ten, ako z toho poľovania. Tu našiel všetko čistó pozametanó a o krvi ani znaku; a jedlo mu už bolo na stole. „No dobre je, povedá, všetko; podľaj aj ty so mnou jesť!“ — „Ja som sa, povedá, už najedla.“ „To hned uvidíme; povie on a zavolá: Oči, uši, nos, kde ste?“ — „„Tu sme, pane!““ — ozvaly sa tieto z vrecka mačke v bruchu. — „No tak, rečie on, ty mi už teraz budeš verná.“ — A medzitým schrumkal celú tu uvarenú hlavu.

Nazajtra keď odchodil, poviedal jej: aby sa zase len tak dobre zprávala ako včera, a aby už kým on príde dobrú hostinu pripravila preňho i pre seba, že to už teraz spolu zjedia. Ako on odišiel, hned ona bežala na tú studňu na vodu. Prileteli k nej tri zlaté holúbky a zahrkútaly. — „Oprskni že nás, provedá, tou vodou, a daj sa nám napiť, veru ti zase budeme na dobrej pomoci!“ — Hned sa zvrtla a zahodila trirazy tej vody na nich, a potom každého lapila a omočila mu pištek do vedra. Tie hned ztrepotali krídelcami a začaly jej vraveť ako včera: No keď si nás ty zase tak opatrila, my ti už teraz rozopoviem všetko! — A rozopoviedali jej všetko čo má robiť, aby sa odiaľ vyslobodila, a potom veselé uletely svetom. Nuž tu

naše dievča išlo prosto len pre kľúče a otvorilo tú trinástu chyžu. Tu stály pri dverach dve bočky plné krvou. Omočila prst do prvej, hneď jej odpadol; potom ho omočila do tej druhej hneď sa jej zase prirástol. Vzala tie údy svojich sestier dolu a poskladala jich a potrela najprv tou mŕtvou krvou a potom tou živou a tie priam odžily. Potom už vzaly try lády (truhlice) a nakladly do ničiň šiat, plátna, striebra a zlata čo tam bolo. Vzala i jednu mast, čo v tej trinástej chyži na obloku našla aj s jednou zelinkou; a tú zelinku vzala k sebe, a tou mastou potrela svoje sestry a zavrela jich do tých lág a otvorila jim oblok a tie letely domou. A ona ešte zakúrila pec a umiesila jednu bábku, takú veľkú ako sama bola, z medového cesta a upiekla ju v tej peci. Potom nastavala ku ohni hrncov, ako čoby sa všeliaké jedlá varily, a tej bábke dala varešku do ruky a posadila ju ku ohnisku, ako čoby to ona tie jedlá miesala a varila. Teraz už bežala ku tej láde že aj seba tou mastou patrie a oblokom preč odletí.

Ale tu Čert už dvorom išiel domou, a prosto bežal do kuchyne, že či dobrú večeru pripravila. Tu zazrie medovú bábku pri ohnisku, nazdal sa že to tá jeho žena, a hneď bežal že ju boská. Len ako tú bábku boskal, to bolo sladkó a zachutnalo mu, naraz ju celú zjedol. To bolo jej štestia, lebo inácej by sa nebola stačila zhotoviť. Ale kým si Čert od medovej bábky prsty oblizoval, ona sa potrela masiou, do lády sa zatvorila a von oblokom uletela. Čert skoro zvedel čo sa stalo. Nuž tu hrozne sa najedoval že ho tátó dievka tak oklamala a reval a behal po tom zámku a všetko čím hore tým dolu poprevracal.

— Ale počkaj, vravel na ostatok, veď mi ho ešte neujdeš! Hybaj ti on už teraz ako cifruvaný parobok ku tej vdovici a ako čoby nie ten, začal sa jej liškať a že si on veru prišiel voľaktorú z jej dcier za ženu vypýtať a že len kde sú jej? — „Jaj povedá, moje dcéry tak a tak za zlatým jablčkom pokapaly.“ — A ono ti boli v komórke ukryté, lebo dobre vedeli čo sa má robiť. — A čert jej na to: „Či ozaj? no véd ony ešte môžu prist; len sa ja tu u vás pobavím.“ — „Lenže sa tedy pobavte, len!“ — A uvarila mu za ten čas stieranky (sekaného cesta s mliekom) a usadila ho za stôl aby si zajedol. — Tu ako najlepšie jedol, vzala tú zelinku čo tá najmladšia sebou doniesla a potrela mu ju nad hlavou — naraz Čert na kolomaž sa rozliat. Potom už i matka i dcéry boly od neho slobodné, a malý všetkeho dosť.

Zpráva o vydávaní Slov. Povestí.

Prvý sväzok prostonárodných Slovenských povesti, z našho podujatia vypravujeme na cestu po milom Slovensku. Nemôžme ho na túto cestu vypraviť bez toho, žeby sme niektoré bližšie zprávy o vydávaní týchto Povestí nepodalí. Ponajprv podotkýname, že čo do pravopisu držali sme sa „Krátkej Mluvnicí Slovenskej v Prešporku r. 1852, vydanej“ a tak ponapraveného pravopisu; len niektoré odchýlky sme si dovolili pre nič pre inše, kremä aby sme sa k prostonárodnemu vyslovovaniu priblížili. Lebo i zpôsob nášho rozprávania cele prostonárodní sme zadržali, a tak sme i niektoré grammatické formy s ním smierif sa usiľovali. Kdeby sme neboli ulahodili na ten pravý zpôsob rozprávania, v tom prosíme lepších od nás znalcov, aby nás na to upozornili a my vďačne dľa toho zpravovať sa budeme. Tak tiež kdyby ešte mal sbierku Slov. povestí, nech si ju nesťažuje nam doposlať — budú i s tým naše povestí úplnejšie. — Druhú vec s vďačnou uznalosťou národnej lásky a obetuvavosti zpomíname, že sme toto vydávanie započali pomocou a podporou našich rodákov. Túto pomoc tým vrúcejším srdcom pripomíname, čím redšie sú za našich dňov príklady obetuvavosti na nár. literaturu a čím ďalej by tyto drahé výtvory Slovenského ducha bez tejto pomoci boli musely v ukrytosti zostávať. Mená našich laskavých podporovateľov podávame tu tým poriadkom, akým nám jejich obete došly:

Pl. tit. p. p. Lud. Reuss, Kaz. vo V. Revúci; D. G. Zechenter, komorský lekár; Janko Čipka, mešťan Brezne; Mik. Ferienčík, c. kr. Adjunkt tamže; Janko K. Šefranka, okr. Notár na D. Lehote; Dr. G. A. Šefranka

Krmešký, Kaz. vo Východnej; M. Šoltis, Kaz. vo Važe; Dan. Šefranka, Matej Pruni, D. Ferienčík a Ján Ruman, učitelia v Horn. Liptove po 1 zl. str.

Budúcich pánov podporovateľov a predplatiteľov Slov. povesti zpomienieme v nasledujúcich sväzkach. Teraz viedla podákovania len to vyslovujeme našim pánom Podporovateľom, aby tento sväzok v cene 14 kr. str. od nás prijali, a tak každý budúci sväzok v možnej najlevnejšej cene od nás prímu. Keď vydávanie týchto povestí sa zkončí, vtedy počty s nimi urobíme a zvyšné peňiaze lebo v druhých knižách jim vynahradíme, lebo na ten dobrý cieľ vynaložíme, ktorý nám samy predpisú.

Ďalšie vydávanie Slov. povestí závisí jedine od účastnosti veľačt. obecenstva. Čím lepšie sa miňať budú, tým skoršie pojde sväzok sa sväzkom, tak aby do roka aspon šesť sväzkov vychodilo. Prosíme teda všetkých priateľov Slovenskej literatúry aby sa o rozšírenie Slov. povestí laskavo zaujať a horivo zaujímať ráčili. — Vo vydávaní zábavných spisov i na ďalej prestať nemienime. Z tej príčiny otváranie hneď tu predplácanie sa na ne. Najprv vyzývame vlet. Obecenstvo len k tomu, aby nám ráčilo len na budúcich 6 sväzkov Slovenských povestí predplatky zaslať. Cena predplatná je na 6 sväzkov od 2 do 7-ho dva a zlaté striebra; kdo i tento prvý sväzok od nás dostané, nech pošle ešte 20 kraje. str. k tomu — a my každému kdo nám predplatok franko pošle, tiež franko výtisky zašleme; bo vo vyloženej cene už i počtové vrátano je. Kdo desať výtiskov odoberie, alebo desať predplatiteľov sosbiera, tomu jedenásty výtisk bez pláce pošleme. — Krámska cena tohto prvého sväzku je 16 kr. str. — Slavianskym jazykozpytcom naposled oznamujeme, že budúcné podáme v týchto sväzkoch dajedne menšie kusy aj vo vi-dekohovoroch a podrečiach Slovenských na ukážku! — Všetky predplatky prosíme posielat pod addressou: Det. p. Dr. Šoltis, Kaz. sl. h. kazatel, na Bystrici.